

BUREAU BARTELS B.V.

RESEARCH | CONSULTANCY | MANAGEMENT

Stationsplein 69
3818 LE Amersfoort
Postbus 318
3800 AH Amersfoort
Telefoon (033) 479 20 20
Fax (033) 479 20 21
E-mail info@brtls.nl
Internet www.bureaubartels.nl

**EVALUATIE PILOTREGELING
DRAAGVLAK DUURZAAM VOEDSEL**

Eindrapport

**Uitgebracht op verzoek van
Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie**

Amersfoort, 29 april 2011

Voorwoord

In opdracht van het ministerie van EL&I hebben we in de eerste maanden van 2011 de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel geëvalueerd. In dit rapport presenteren we de uitkomsten van deze evaluatie.

Op deze plaats willen we de personen bedanken die een bijdrage hebben geleverd aan de evaluatie. Allereerst gaat onze dank uit naar de sleutelpersonen die we op een meer overall niveau hebben geraadpleegd. Dit geldt ook voor de verschillende partijen 'uit het veld' die hun medewerking aan de evaluatie hebben verleend. Ten slotte bedanken we mevrouw mr. T.H.M. ten Napel van het ministerie van EL&I voor de begeleiding van de evaluatie.

We hopen dat dit rapport goed inzicht verschaft in de uitvoering en meerwaarde van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel en handvaten biedt voor toekomstig beleid op het gebied van duurzaam voedsel.

Bureau Bartels B.V.
Amersfoort

Inhoud

1.	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doelstelling	2
1.3	Aanpak en respons	3
1.4	Leeswijzer	4
2.	KENMERKEN REGELING	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Context en inhoud van de pilotregeling	7
2.3	Organisatie en uitvoering	11
2.4	Financiële kengetallen	15
3.	AANSLUITING BIJ BEHOEFTE IN HET VELD	19
3.1	Inleiding	19
3.2	Informatievoorziening en bekendheid	19
3.3	Beoordeling inhoud pilotregeling	22
3.4	Wensen respondenten naar de toekomst	28
4.	ORGANISATIE EN UITVOERING	31
4.1	Inleiding	31
4.2	Aanvraag- en beoordelingsprocedure	31
4.3	Ervaringen met afwijzingen van aanvragen	39
4.4	Ervaringen met dienstverlening Dienst Regelingen	41
4.5	Uitvoering projecten	43
5.	EFFECTEN	45
5.1	Inleiding	45
5.2	Belang van pilotregeling	45
5.3	Eerste resultaten deelnemers	50
6.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	57
6.1	Inleiding	57
6.2	Conclusies	57
6.3	Aanbevelingen	61
	LITERATUUR	67
	BIJLAGE I GERAADPLEEGDE SLEUTELPERSONEN	69

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Voor het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) – voorheen het ministerie van LNV – vormt verduurzaming van de voedselproductie een belangrijk beleidsthema. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de Nota Duurzaam Voedsel die in 2009 het licht gezien heeft. In deze nota is als beleidsambitie geformuleerd dat Nederland over 15 jaar mondiaal gezien koploper moet zijn daar waar het gaat om verduurzaming van de voedselproductie.

Voor het realiseren van deze ambitie is in de Nota Duurzaam Voedsel een drietal speerpunten geformuleerd, namelijk:

1. Stimuleren duurzame innovaties in het Nederlandse agrofoodcomplex.
2. Nederlandse consumenten in staat stellen en verleiden tot duurzame (en gezonde) voedselconsumptie.
3. Internationale agendering en beïnvloeding.

In de afgelopen periode zijn verschillende initiatieven ontplooid om deze beleidsambitie te realiseren. Eén van deze initiatieven betreft de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Het hoofddoel van deze regeling is om de aandacht en het draagvlak voor duurzaam voedsel te versterken. Daarmee kan deze regeling onder het tweede speerpunt van de Nota Duurzaam Voedsel worden gepositioneerd. Voor de pilotregeling was in eerste instantie een bedrag van 500.000 euro beschikbaar. Dit is later opgehoogd tot 560.000 euro.

De pilotregeling is in juli 2010 opengesteld en kon op een grote belangstelling rekenen. In totaal zijn er namelijk 87 aanvragen ingediend waarmee het beschikbare budget ver overtekend werd. Op basis van het beschikbare budget en de financiële omvang van de aanvragen konden uiteindelijk negen aanvragen worden gehonoreerd.

Mede gezien het pilot-karakter van de regeling bestond er bij het ministerie van EL&I behoefte aan een evaluatie. Deze evaluatie is begin 2011 uitgevoerd. Op dat moment waren de gehonoreerde projecten feitelijk bezig met het 'opstarten' van hun projecten. De consequentie hiervan was dat in de evaluatie maar beperkt aandacht besteed kon worden aan de effectiviteit van de pilotregeling. Het accent heeft dan ook vooral gelegen op aspecten die te maken hebben met de organisatie en uitvoering (doelmatigheid) van de regeling.

1.2 Doelstelling

In het verlengde van de voorgaande paragraaf kan de **doelstelling** van de evaluatie van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel kort en bondig als volgt worden geformuleerd:

In hoeverre sluit de regeling Draagvlak Duurzaam Voedsel aan bij de behoeften van het veld, hoe kan de organisatie en uitvoering (doelmatigheid) worden beoordeeld, hoe verloopt de voortgang van de doelrealisatie en wat zijn belangrijke leerervaringen?

Uit deze doelstelling blijkt dat in de evaluatie een viertal thema's centraal heeft gestaan, namelijk:

- I. Aansluiting bij behoeften doelgroepen.
- II. Organisatie en uitvoering.
- III. Voortgang doelrealisatie.
- IV. Leerervaringen.

We hebben deze thema's via een aantal vragenlijsten voor de verschillende respondent-groepen (zie paragraaf 1.3) nader uitgewerkt. In het onderstaande geven we per thema enkele voorbeelden van belangrijke onderwerpen die daarbij aan bod zijn gekomen.

Aansluiting bij de behoeften in het veld

- Voorlichting en communicatie over de pilotregeling
 - Bekendheid regeling
 - Beoordeling inhoud (voorwaarden)
 - Kenmerken van aanvragen
-

Organisatie en uitvoering

- Beoordeling aanvraagprocedure
 - Redenen afwijzen aanvragen
 - Administratieve lasten voor de doelgroepen
 - Ervaringen met kwaliteit dienstverlening DR
-

Voortgang doelrealisatie

- Redenen voor beroep op pilotregeling
 - Beoordeling meerwaarde regeling
 - Belang van regeling voor projectinitiatieven
 - Tussentijdse resultaten
-

Leerervaringen

- Belang en relevantie regeling
 - Wenselijke aanpassingen in organisatie en uitvoering
 - Inhoudelijke verbeterpunten regeling
-

In de navolgende hoofdstukken zullen we bovenstaande thema's successievelijk de revue laten passeren.

1.3 Aanpak en respons

Voor de uitvoering van de evaluatie hebben we een aantal onderling samenhangende activiteiten uitgevoerd. In de eerste plaats hebben we **deskresearch** uitgevoerd. Daartoe hebben we verschillende typen schriftelijke en digitale bronnen geanalyseerd. Voorbeelden hiervan zijn de Nota Duurzaam Voedsel, formele teksten rondom (de opstelling van) de pilotregeling, projectbeschrijvingen van de gehonoreerde aanvragen en websites zoals LNV-Loket en Smakelijk Duurzaam. In de literatuurlijst hebben we een meer volledig overzicht van de geraadpleegde bronnen weergegeven.

In de tweede plaats hebben we in aanvulling op het deskresearch gesprekken gevoerd met een zestal personen die op een meer overall niveau bij deze regeling betrokken zijn (geweest). Daarbij moet gedacht worden aan vertegenwoordigers van het ministerie van EL&I, de Dienst Regelingen en 'externe' partijen die zitting hadden in de beoordelingscommissie. In het navolgende zullen we dit type gesprekspartners ook wel aanduiden als **sleutelpersonen**. In bijlage 1 hebben we weergegeven welke sleutelpersonen door ons geconsulteerd zijn.

Een deel van de aanvragers doet in de praktijk een beroep op **externe adviseurs** voor het opstellen van een subsidieaanvraag. Hiervan is – weliswaar in beperkte mate – ook bij de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel sprake geweest. Om deze reden hebben we ook een viertal adviseurs, die dergelijke ondersteuning geboden hebben voor de pilotregeling, geconsulteerd. We zijn deze adviseurs op het spoor gekomen in de gesprekken met aanvragers (zie hierna).

Een belangrijke doelgroep voor de evaluatie bestond uit partijen die een aanvraag voor financiële ondersteuning vanuit de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel hebben ingediend. In deze rapportage duiden we deze partijen ook wel kortweg aan met de term 'aanvragers'. Bij deze groep kan nog een onderscheid worden gemaakt tussen partijen die hun aanvraag gehonoreerd dan wel afgewezen hebben gekregen. In het navolgende duiden we deze deelsegmenten respectievelijk aan met de termen **deelnemers** en **afgewezenen**. In totaal zijn er voor de pilotregeling 87 aanvragen ingediend. Daarbij ging het om 80 aanvragers. Enkele aanvragers hebben namelijk twee of zelfs drie voorstellen ingediend. Zoals gezegd, hebben negen aanvragers hun aanvraag toegekend gekregen. Van de overige aanvragers is het voorstel afgewezen. Voor de evaluatie hebben we alle (negen) deelnemers en een belangrijk deel van de afgewezenen – namelijk 57 personen

– geraadpleegd. Daarbij hebben we gebruik gemaakt van telefonische interviews met de penvoerders van de betreffende aanvragen.

Naast de deelnemers en afgewezenen hebben we ook een aantal zogenoemde **niet-deelnemers** telefonisch geconsulteerd. Onder niet-deelnemers verstaan we partijen die wel tot de doelgroep behoren maar uiteindelijk geen beroep op de pilotregeling hebben gedaan. We hebben deze niet-deelnemers gedestilleerd uit de bezoekers van een voorlichtingsbijeenkomst die in mei 2010 georganiseerd is door het ministerie van EL&I en Dienst Regelingen. Tijdens deze bijeenkomst zijn geïnteresseerde partijen geïnformeerd over de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Een deel van de bezoekers aan deze bijeenkomst heeft daadwerkelijk een aanvraag ingediend. Dit segment treffen we aan onder de deelnemers en afgewezenen. Daarnaast heeft een deel van de bezoekers geen aanvraag ingediend. Uit dit segment van niet-deelnemers hebben we bij twaalf personen een telefonisch interview afgenomen.

In tabel 1.1 hebben we de respons voor de onderscheiden deelsegmenten binnen de doelgroep van de pilotregeling samengevat. Uit de resultaten van deze tabel blijkt dat er onder alle deelsegmenten sprake was van een grote bereidheid tot deelname aan de evaluatie.

Tabel 1.1 Respons deelsegmenten doelgroep

Aspect	Deelnemers	Afgewezenen	Niet-deelnemers	Totaal
Brutosteekproef	9	71	36	116
- Contactpersoon na herhaalde pogingen niet bereikt	0	5	4	9
- Niet gebeld wegens behalen streefaantal	0	2	14	16
- Gegevens onjuist	0	4	3	7
Nettosteekproef	9	60	15	84
- Non-respons	0	3	3	6
Respons (absoluut)	9	57	12	78
Respons (relatief)	100%	95%	80%	93%

1.4 Leeswijzer

Bij de presentatie van de uitkomsten voor deelnemers en afgewezenen merken we het volgende op. In veel gevallen hebben de uitkomsten betrekking op alle geraadpleegde deelnemers respectievelijk afgewezenen. In een aantal situaties was in de vragenlijst echter sprake van een bepaalde 'routing'. Hierdoor is het aantal waarnemingen (de N) voor de betreffende vragen lager dan het totaal aantal respondenten voor de betreffende doelgroep. Of, anders geformuleerd, respondenten hebben niet altijd alle vragen

beantwoord. Vandaar dat de N voor deelnemers niet altijd uitkomt op 9 en voor afgewezenen niet altijd op 57. Verder merken we op dat door afrondingsverschillen kolommen niet altijd precies tot 100% optellen.

De opbouw van het rapport is verder als volgt. In hoofdstuk 2 presenteren we eerst enkele algemene kenmerken van de pilotregeling. Enerzijds beschouwen we in dat hoofdstuk de inhoud van de regeling. Anderzijds gaan we ook in op zaken die betrekking hebben op de organisatie en uitvoering van deze regeling. In de daarop volgende hoofdstukken komen de vier thema's van de evaluatie aan bod die we in paragraaf 1.2 besproken hebben. Dit impliceert dat we in hoofdstuk 3 eerst aandacht zullen schenken aan de mate waarin de regeling aansluit bij de behoeften in het veld. Daartoe zullen we onder andere ingaan op de informatievoorziening rondom – en de inhoud van – de pilotregeling. Vervolgens staat in hoofdstuk 4 het thema 'organisatie en uitvoering' centraal. In hoofdstuk 5 schenken we aandacht aan de voortgang in de doelrealisatie. We ronden deze rapportage af met hoofdstuk 6. In dat hoofdstuk zullen we de conclusies van de evaluatie en een aantal leerervaringen, in de vorm van aanbevelingen, presenteren.

2. KENMERKEN REGELING

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we de inhoud en opzet van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Deze informatie is van belang om de uitkomsten in de volgende hoofdstukken adequaat te kunnen interpreteren. We zullen in paragraaf 2.2 eerst ingaan op de bredere beleidscontext en de inhoud van deze pilot. Daarna bespreken we in paragraaf 2.3 de organisatie en uitvoering van de regeling. We sluiten het hoofdstuk af met paragraaf 2.4 waarin enkele financiële aspecten van de regeling aan bod zullen komen.

2.2 Context en inhoud van de pilotregeling

In deze paragraaf schetsen we eerst kort de achtergrond van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Daarna komen de inhoudelijke aspecten van de regeling aan bod.

I. Context regeling

In de **Nota Duurzaam Voedsel** van het ministerie van EL&I wordt uitgewerkt dat het voedselvraagstuk verschillende uitdagingen kent. Zo is er op mondiaal niveau sprake van een grote ongelijkheid tussen het welvarende Westen en ontwikkelende landen waar grote delen van de bevolking onder de armoedegrens leven en onvoldoende gezond voedsel beschikbaar is. Daarnaast legt de productie en het transport van voedsel een groot beslag op grondstoffen als aardolie, gas, fosfaat en zoetwater. Mede hierdoor worden deze grondstoffen steeds schaarser. Verder doen zich in landen met een hoge welvaart problemen als overgewicht en verspilling van voedsel voor. Ook is er in westerse landen sprake van een verandering van eisen die ten aanzien van voedsel worden gesteld. Daarbij wordt steeds meer belang gehecht aan kwaliteit en duurzaamheid van voedsel.

Zoals in de inleiding aangegeven wil de Nederlandse overheid met de Nota Duurzaam Voedsel inzetten op verduurzaming van de voedselproductie en -consumptie. Met de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel wordt gepoogd om daar een bijdrage aan te leveren. Doel van deze pilot is namelijk om, zoals gezegd, de aandacht en het **draagvlak** voor duurzaam voedsel te **vergroten**. In de toelichting op de pilotregeling wordt duurzaam voedsel gedefinieerd als *voedsel geproduceerd om te voorzien in de behoefte van de huidige generatie zonder dat daarbij de mogelijkheden van toekomstige generaties worden verminderd om in hun behoeften te voorzien.*¹

De pilotregeling kan gezien worden als een uitwerking van het speerpunt uit de Nota Duurzaam Voedsel dat zich richt op het 'faciliteren' en 'verleiden' van Nederlandse consumenten om over te gaan op duurzame (en gezonde) voedselconsumptie. Door

¹ Zie Staatscourant 2010 nr. 6904

middel van bijvoorbeeld voorlichting moet de consument 'overgehaald' worden om tot de keuze voor duurzaam voedsel te komen. Duurzaamheid kan daarbij tot uiting komen in aspecten zoals:

- minder ruimtebeslag;
- reductie van gebruik van grondstoffen, water en energie;
- reductie emissies;
- minder verspilling;
- verbetering van welzijn van mens en dier.

Om invulling te geven aan de doelstellingen van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel konden een **viertal typen projecten** voor financiële ondersteuning in aanmerking komen, namelijk:

- a. Educatieve projecten: Hierbij gaat het om projecten die bijdragen aan het vergroten van kennis van duurzaam voedsel door het ontwikkelen van programma's en bijbehorende trainingen voor intermediairs en leerkrachten, voor gebruik bij binnen- en buitenschoolse educatie.
- b. Voorlichtingsprojecten: Hierbij dient gedacht te worden aan projecten die gericht zijn op het vergroten van kennis van duurzaam voedsel bij groepen in de samenleving die een bijdrage kunnen leveren aan de realisering van de doelstellingen uit de Nota Duurzaam Voedsel, door het geven van voorlichting of het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal.
- c. Samenwerkingsprojecten: Het betreft hier projecten die de organisatiegraad verhogen en de onderlinge contacten verbeteren tussen organisaties op het gebied van duurzaam voedsel en de informatie-uitwisseling tussen dit type organisaties bevorderen.
- d. Projecten op het gebied van visieontwikkeling: Hierbij moet worden gedacht aan het vergroten van de aandacht voor duurzaam voedsel door het ontwikkelen van een visie op het belang van duurzaam voedsel, het inbrengen van deze visie in overlegsituaties en het vragen van de publieke aandacht voor deze visie.

De aanvragen voor de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel dienden dus aan te sluiten bij bovenstaande typen projecten. Voor de **beoordeling** van de aanvragen werd een **tweetal criteria** gehanteerd door de beoordelingscommissie (zie hierna), namelijk:

- i.* Doelmatigheid.
- ii.* Aansluiting bij beleid.

Bij het criterium 'doelmatigheid' werd gelet op zaken zoals de kennis, de kunde, de capaciteit, het netwerk en het maatschappelijk draagvlak van de aanvragende organisatie(s). Bij het criterium 'aansluiting bij beleid' werd nagegaan in hoeverre een aanvraag bij kon dragen aan speerpunt 2 van de Nota Duurzaam Voedsel: faciliteren en verleiden van consumenten om tot duurzame consumptie over te gaan.

II. Inhoud regeling

In schema 2.1 vatten we een aantal belangrijke modaliteiten van de pilotregeling samen.

Schema 2.1 Modaliteiten pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel

Aspect	Modaliteit
Doelgroep	Alleen publieke partijen mogen een aanvraag indienen
	Subsidie mag niet (deels) ten goede komen aan partijen met een winstoogmerk of ondernemingen
	Partijen met een winstoogmerk of ondernemingen mogen het project niet mee financieren
Aard projecten	Project moet binnen 1 jaar na subsidieverlening starten
	Er kan alleen een voorschot worden verstrekt indien project binnen 3 maanden na subsidieverlening van start gaat
	De doorlooptijd van het project mag maximaal 1 jaar bedragen
	Het project mag uitsluitend een publieksgericht of openbaar karakter hebben
Subsidie	Er mag alleen subsidie worden verstrekt indien een aanvraag niet vanuit andere regelingen kan worden ondersteund (ook al zijn die andere regelingen 'gesloten')
	Financiële omvang van de subsidie bedraagt minimaal 15.000 en maximaal 75.000 euro
	Maar een deel van de kosten mag betrekking hebben op inzet van derden (35% van 'eigen kosten')
	Maximaal 15% van de kosten mag 'onvoorzien' zijn

We zullen nu de verschillende modaliteiten beknopt toelichten.

Doelgroep

Uit schema 2.1 blijkt dat de pilotregeling zich exclusief richtte op partijen – zoals stichtingen en verenigingen – zonder winstoogmerk. In principe kwamen alle soorten **stichtingen en verenigingen zonder winstoogmerk** in aanmerking voor subsidie. Er werd dus bijvoorbeeld niet vereist dat stichtingen en verenigingen primair gericht waren op (duurzaam) voedsel. Uit het bovenstaande volgt dat private partijen of partijen met een winstoogmerk op geen enkele wijze betrokken mochten zijn bij – of profiteren van – de projecten. De achtergrond daarvan is dat de pilotregeling destijds niet aangemeld is 'in Brussel' waardoor ondersteuning van dit soort partijen als staatssteun aangemerkt zou kunnen worden. Het niet aanmelden van de pilotregeling bij de EU had enerzijds te maken met het pilotkarakter en het beperkte budget van de regeling. Hierdoor was het minder 'verantwoord' en zinvol om inspanningen te plegen die samenhangen met het aanmelden van een regeling bij de EU. Anderzijds bestond er bij het ministerie behoefte om de pilotregeling snel te implementeren. Dit staat op gespannen voet met een aanmeldingsprocedure bij Brussel. De behoefte tot snelle implementatie van de pilotregeling werd met name ingegeven door het feit dat er bij diverse partijen behoefte bleek te bestaan aan een dergelijke regeling (zie ook hierna).

Het uitsluiten van elke vorm van private betrokkenheid bij de projecten heeft echter, zoals we ook in het navolgende zullen zien, wel bepaalde **nadelen** gehad. In de eerste plaats is het voor DR bij bepaalde aanvragen lastig geweest om een grens te trekken daar waar het gaat om private betrokkenheid. Dit heeft ook de nodige energie en tijd van DR gekost om hier een lijn in te trekken. Zo kan het zijn dat met een aanvraag een bepaald type voedsel wordt 'gepromoot' waarbij te voorzien valt dat specifieke private partijen daar op termijn van kunnen gaan profiteren zonder dat zij zelf in directe zin bij de betreffende aanvraag betrokken zijn. In de tweede plaats hebben deze voorwaarden ook knellend gewerkt voor een deel van de aanvragers. Dit speelde bijvoorbeeld in situaties waarbij de kosten van een project hoger uitvielen dan de maximale subsidie vanuit de pilotregeling. In dergelijke situaties mochten de aanvragers dus geen beroep doen op private cofinanciering. Hierdoor werden de mogelijkheden voor het realiseren van een sluitende begroting drastisch gereduceerd.

Aard projecten

Uit de modaliteiten die betrekking hebben op de aard van de projecten blijkt in de eerste plaats dat beoogd werd om projecten **snel** in uitvoering te brengen en de **doorlooptijd** te beperken tot maximaal 1 jaar. Uit de evaluatie blijkt dat dit te maken heeft met een tweetal redenen. Allereerst is het zo dat de financiële ondersteuning vanuit de pilotregeling gemaximeerd was op 75.000 euro. Met andere woorden, met de regeling werd niet beoogd om (financieel) grote projecten te ondersteunen. Hierdoor ligt een korte uitvoeringsperiode ook meer voor de hand. Verder werd hiermee beoogd om de uitvoeringskosten (van DR) te reduceren. Bij een langere uitvoeringstermijn van projecten dient bijvoorbeeld met meer mogelijkheden voor bevoorschotting gewerkt te worden en zijn aanvragers verplicht om tussentijdse voortgangsrapportages bij DR in te dienen.

Verder wordt met deze modaliteiten (nog eens) 'geborgd' dat de projecten een **publieksgericht of openbaar** karakter moeten hebben. Dit houdt bijvoorbeeld in dat de resultaten van de projecten voor een ieder toegankelijk moeten zijn en niet 'gemonopoliseerd' mogen worden door de aanvrager. Ook bij de interpretatie van deze voorwaarde heeft DR bij een aantal projecten de nodige moeite ondervonden. Dit had dan te maken met de vraag waar de scheidslijn precies ligt tussen een wel of niet publieksgericht project. Is het bijvoorbeeld voldoende dat andere geïnteresseerde partijen de resultaten kunnen opvragen of wordt er van de aanvragers ook nog iets gevraagd om dergelijke resultaten toegankelijk en toepasbaar voor andere partijen te maken en, zo ja, wat dan?

Een laatste modaliteit met betrekking tot de aard van de projecten die we hier bespreken heeft betrekking op het feit dat alleen subsidie vanuit de pilotregeling kon worden verkregen indien daartoe geen mogelijkheden vanuit andere regelingen bestonden. In deze zin moest de pilotregeling dus als een soort 'laatste reddingsboei' gezien worden. De achtergrond van deze modaliteit is vooral juridisch van aard. Doordat 'duurzaamheid' een vrij breed begrip is kon niet bij voorbaat – aan de hand van bijvoorbeeld definities – uitgesloten worden dat bepaalde aanvragen in principe ook vanuit andere regelingen ondersteund zouden kunnen worden. Om te borgen dat de pilotregeling toch additioneel was aan het al reeds bestaande instrumentarium werd deze voorwaarde toegevoegd. Uit de evaluatie is echter gebleken dat deze voorwaarde in de praktijk niet werkbaar was

voor DR. Voor een effectieve implementatie van deze voorwaarde zou het enerzijds namelijk noodzakelijk zijn geweest dat de beoordelaars van DR – die voor de pilot-regeling ingezet zijn – kennis hadden van alle andere regelingen. Dit is niet haalbaar. Anderzijds zouden zij dan elke aanvraag eerst tegen het licht van alle andere regelingen hebben moeten houden alvorens over te kunnen gaan tot de behandeling van een aanvraag vanuit het perspectief van de pilotregeling. Dit zou gepaard zijn gegaan met een aanzienlijke verhoging van de uitvoeringskosten.

Subsidie

Vanuit de pilotregeling zijn **minimale en maximale grenzen** gesteld aan de omvang van de subsidie. De minimale grens van 15.000 euro is ingesteld vanuit het perspectief van het beheersen van de uitvoeringskosten. Zonder deze grens had de situatie namelijk kunnen ontstaan dat DR een groot aantal kleine projecten had moeten monitoren. De maximale grens van 75.000 euro is vooral ingesteld vanwege het beperkte budget dat voor de pilotregeling beschikbaar was. Op deze wijze kon geborgd worden dat meerdere projecten vanuit deze regeling ondersteund konden worden.

Vermeldenswaard is verder nog de modaliteit waarmee de **inzet van externen beperkt** wordt. Deze inzet mag namelijk niet meer bedragen dan 35% van de eigen (loon)kosten van de aanvrager. Met deze modaliteit is getracht om te bevorderen dat stichtingen en verenigingen vooral zelf met de projecten aan de gang zouden gaan. Als spiegelbeeld daarvan werd met deze modaliteit beoogd om te voorkomen dat specifiek voor de subsidieaanvraag een stichting opgericht werd maar dat vervolgens het feitelijke werk uitbesteed werd aan de (externe) partijen die achter de oprichting van de stichting zaten. Hoewel deze modaliteit in de praktijk zeker geholpen zal hebben om het voorgaande te realiseren heeft zij blijkens de resultaten van de evaluatie voor een aantal aanvragers ook duidelijk nadelig gehad. Hierbij ging het met name om al reeds langer bestaande stichtingen en verenigingen die bijvoorbeeld veel met vrijwilligers werken en (daarom) weinig of geen (loon)kosten maken. Voor dergelijke stichtingen of verenigingen kan uitbesteding aan externe partijen min of meer onvermijdelijk zijn. Dit omdat zij zelf in kwantitatieve en/of kwalitatieve zin onvoldoende menskracht ter beschikking hebben. De '35% modaliteit' blokkeerde dit echter. Vanwege de beperkte eigen kosten van dergelijke stichtingen en verenigingen was er immers nauwelijks budget voor uitbesteding. De oplossingsrichting die enkele stichtingen dan ook noodgedwongen hebben moeten volgen heeft er uit bestaan dat de beoogde uitvoerder bij de stichting/vereniging gedetacheerd werd.

2.3 Organisatie en uitvoering

In deze paragraaf schenken we kort aandacht aan de organisatie en uitvoering van de pilotregeling. Daarbij gaan we eerst kort in op de rol en betrokkenheid van partijen. Daarna beschouwen we de aanvraag- en beoordelingsprocedure. Ten slotte gaan we in op het beroep dat op de regeling is gedaan.

Rol en betrokkenheid partijen

In beleidsmatige zin is het ministerie van EL&I – en daarbinnen dan de **Directie Voedsel, Dier en Consument (VDC)** – verantwoordelijk voor de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Dit ministerie heeft de Dienst Regelingen (DR) opdracht verleend voor de uitvoering van deze regeling. Voor de ranking van de aanvragen is een beoordelingscommissie ingesteld. Deze commissie bestond uit vier leden van het ministerie van EL&I (het voormalige ministerie van LNV²) en twee externe deskundigen op het gebied van duurzaam voedsel. Uit de gesprekken met een aantal leden van deze commissie en betrokken vertegenwoordigers van DR is gebleken dat deze commissie goed gefunctioneerd heeft. Zo was er met deze commissie voldoende kennis en ervaring 'in huis' om tot een adequate beoordeling van de aanvragen te komen. Ook hebben alle leden actief een bijdrage geleverd, bijvoorbeeld door alle aanvragen die aan hen voorgelegd waren eerst individueel te beoordelen alvorens deze beoordelingen vervolgens gezamenlijk te bespreken (zie hierna). Er hebben zich rondom het functioneren van deze commissie dan ook geen knelpunten voorgedaan. Op het functioneren van DR komen we later in deze rapportage nog terug.

Aanvraag- en beoordelingsprocedure

De pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel is in mei 2010 gepubliceerd in de Staatscourant. Verder is er in mei 2010 een voorlichtingsbijeenkomst rondom deze regeling georganiseerd. Daarbij bleek er sprake te zijn van een dusdanig grote belangstelling dat er een 'stop' gesteld moest worden aan het aantal deelnemers. Deze 'stop' hield in dat per organisatie maar één persoon mocht deelnemen. Tijdens de voorlichtingsbijeenkomst is tekst en uitleg over de pilotregeling gegeven en werd ook de gelegenheid geboden om vragen te stellen.

De feitelijke openstelling van de pilotregeling heeft in juli 2010 plaatsgevonden. De voorstellen konden digitaal worden ingediend. In de praktijk is een deel van de aanvragen echter op papier ingediend. Dit had onder andere te maken met het gegeven dat een aantal aanvragers niet tijdig kon beschikken over de benodigde codes en (andere) technische problemen met het digitale systeem. Uit de evaluatie is gebleken dat deze papieren aanvragen gemiddeld gezien meer tijd hebben geveerd van DR dan de digitale aanvragen. De belangrijkste reden daarvoor is dat er bij de papieren aanvragen vaker sprake was van omissies in het materiaal dat door de aanvrager aangeleverd was. Daardoor heeft DR richting deze aanvragers aanvullende acties moeten plegen om deze 'witte vlekken' alsnog ingevuld te krijgen.

De **grote belangstelling** voor de regeling blijkt ook uit het feit dat bijna 90 aanvragen ingediend zijn. Het totaal financieel volume van de aangevraagde subsidie dat hiermee gemoeid was bedroeg circa 8 miljoen euro. Daarmee was de regeling dus ruimschoots overtekend. Hierbij dient overigens wel aangetekend te worden dat het grote aantal aanvragen waarschijnlijk mede veroorzaakt is door het feit dat het hier om een eerste

² De vertegenwoordigers van het ministerie van EL&I zijn afkomstig van vier verschillende directies van het voormalig ministerie van LNV, namelijk de directies 1) Regionale zaken, 2) Voedsel, Dier en Consument, 3) Kennis en Innovatie en 4) Natuur, Landschap en Platteland.

openstelling ging. Daarbij kan dus sprake zijn geweest van een 'inhaalslag' waarbij partijen die al langer rondliepen met projectideeën – maar daarvoor geen financiële ondersteuning konden vinden – met de pilotregeling ineens een kans zagen om hun idee mogelijk wel gefinancierd te krijgen. Ook bij andere regelingen zien we regelmatig dat bij de eerste openstelling sprake is van een relatief grote belangstelling ten opzichte van latere openstellingen.

DR heeft in totaal **87 aanvragen getoetst** op volledigheid. Bij aanvragen die niet volledig waren is aan de indieners gevraagd om binnen twee weken de ontbrekende gegevens alsnog aan te leveren. Vervolgens heeft Dienst Regelingen getoetst of de 87 aanvragen aan de formele voorwaarden voldeden. Voor 25 aanvragen bleek dit niet het geval te zijn. Dit kon bijvoorbeeld te maken hebben met het feit dat een aanvraag niet uitsluitend een publieksgericht of openbaar karakter had, dat de looptijd te lang was of dat het gevraagde bedrag niet boven de 15.000 euro uitkwam. Na deze toets op de voorwaarden door DR zijn er 62 aanvragen overgebleven. Deze aanvragen zijn aan de beoordelingscommissie voorgelegd. Elk van deze aanvragen werd ook voorzien van een beoordelingsmemorandum dat vanuit DR opgesteld was. In dit memorandum gaf DR bijvoorbeeld een samenvatting van de aanvraag, een eerste indruk over de aansluiting bij de beoordelingscriteria, of de begroting goed en aannemelijk in elkaar stak, enzovoort.

De zojuist genoemde 62 aanvragen zijn door de zes leden van de beoordelingscommissie eerst afzonderlijk en onafhankelijk van elkaar beoordeeld. Daarbij heeft elk commissielid iedere aanvraag voorzien van een rapportcijfer voor respectievelijk de beoordelingscriteria 'doelmatigheid' en 'mate van aansluiting bij het beleid'. Deze rapportcijfers zijn door de commissieleden naar DR gezonden. Vervolgens zijn in twee dagen alle 62 projecten besproken met alle leden van de beoordelingscommissie. Daarbij werd ook gediscussieerd over de rapportcijfers die de commissieleden gegeven hadden. Zo kon een commissielid bijvoorbeeld beargumenteren waarom hij of zij een hoog of juist een laag rapportcijfer had gegeven voor een beoordelingscriterium. Vervolgens gaven de commissieleden ieder hun definitieve rapportcijfers voor beide beoordelingscriteria. Daarna werd op eenzelfde wijze een volgend project behandeld.

Na afloop van deze twee dagen kon dus een definitieve ranking van de projecten worden opgesteld. Daaruit is gebleken dat 42 van de 62 aanvragen in de ogen van de beoordelingscommissie gemiddeld een voldoende scoorden op beide beoordelingscriteria. Voor de overige 20 aanvragen gold dus dat zij op één of beide criteria gemiddeld een onvoldoende scoorden.

Met het beschikbare budget konden de acht projecten die in deze ranking het hoogste scoorden gehonoreerd worden. Voor het negende project in deze ranking gold dat te weinig budget resteerde om de aanvraag volledig te honoreren. Gezien het belang dat de commissie aan dit project hechtte is vanuit het ministerie van EL&I extra budget ter beschikking om ook dit project te kunnen honoreren.

Beroep op de regeling

In tabel 2.1 vatten we nog eens samen hoe stapsgewijs tot een selectie van **negen**

projecten is gekomen. Uit deze tabel blijkt dat het honoreringspercentage vrij laag uitgevallen is in die zin dat ongeveer één op de zeven aanvragen, die aan de voorwaarden voldeden, gehonoreerd kon worden. Relateren we het totaal aantal aanvragen aan de gehonoreerde aanvragen dan ligt deze verhouding met één op tien nog wat lager.

Tabel 2.1 Overzicht ingediende aanvragen

Aanvragen	Aantal (absoluut)
Totaal aantal aanvragen	87
Aantal aanvragen dat niet aan de voorwaarden voldeed	25
Aantal beoordeelde aanvragen	62
Aantal afgewezen aanvragen	53
Aantal gehonoreerde aanvragen	9

Aan de aanvragers is gevraagd om aan te geven binnen welk type project (zie paragraaf 2.2) hun aanvraag viel. Uit tabel 2.2 blijkt dat vooral projecten op het gebied van **educatie en voorlichting** ingediend zijn. Verder komt uit deze tabel naar voren dat de honoreringskans voor educatieve projecten duidelijk hoger heeft gelegen dan voor voorlichtingsprojecten. Uit de evaluatie – en dan met name de gesprekken met sleutelpersonen – is gebleken dat dit vooral te maken had met het feit dat voorlichtingsprojecten te algemeen van aard waren. Hiermee wordt bedoeld dat in dit type projecten dikwijls een visie op duurzaam voedsel ontbrak en/of op de doelgroep die met deze initiatieven bereikt moest worden.

Tabel 2.2 Typen projecten van deelnemers en afgewezenen

Type project	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=78)	Totaal (N=87)
Educatie	56%	36%	38%
Samenwerking	33%	10%	13%
Voorlichting	11%	41%	38%
Visie	0%	10%	9%
Onduidelijk/onbekend	0%	3%	2%
Totaal	100%	100%	100%

In de praktijk bleek dat meer dan de helft van de beoordeelde projecten de **jeugd** als doelgroep had. Uit een analyse van het ministerie van EL&I van de beoordeelde aanvragen (N=62) blijkt namelijk dat 23 projecten op consumenten in het algemeen gericht waren, 19 projecten specifiek de focus legden op schoolkinderen (primair onderwijs), eveneens 19 projecten voor de oudere jeugd bedoeld waren en 8 projecten zich op ouders richtten. Naast doelgroep heeft het ministerie van EL&I de beoordeelde aanvragen ook trachten te rangschikken naar thema. Hier kwam globaal het volgende beeld uit naar voren:

- Duurzaamheid in het algemeen en bewustwording: 31 projecten.
- Verbinding stad-platteland/moestuinen/voedsel uit de regio: 19 projecten.
- Stimuleren van gezond eten: 11 projecten.
- Tegengaan van voedselverspilling: 5 projecten.
- Eiwittransitie: 2 projecten.

Bij het bovenstaande dient opgemerkt te worden dat enkele projecten op meer dan één thema betrekking hadden.

Uit een analyse van het schriftelijke materiaal rondom de beoordelingsprocedure blijkt dat vooral grote initiatiefnemers een beroep op de pilotregeling hebben gedaan. Kleine, lokale initiatieven hebben in mindere mate de weg naar deze regeling weten te vinden. Verder bestond er bij de beoordelingscommissie het vermoeden dat het bij een klein deel van de ingediende aanvragen om min of meer commerciële initiatieven ging waarbij een in de haast opgezette stichting als vehikel diende om subsidie aan te vragen. Daarnaast heeft de beoordelingscommissie het als lastig ervaren om bij volkstuinachtige projecten een scheidslijn aan te brengen tussen initiatieven die gericht zijn op duurzaam voedsel en initiatieven die meer op het terrein van recreatie liggen.

2.4 Financiële kengetallen

In deze laatste paragraaf presenteren we enkele financiële kengetallen van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Daarbij schenken we eerst aandacht aan de subsidie die ingezet is voor ondersteuning van een aantal projecten. Daarna verleggen we de aandacht naar de uitvoeringskosten.

Projectbudget

In tabel 2.3 geven we inzicht in de subsidie die in totaal – maar ook voor de afzonderlijke gehonoreerde projecten – ingezet is. Om de privacy van de respondenten te beschermen hebben we de projecten geanonimiseerd. Uit de tabel blijkt dat in totaal 561.000 euro gecommiteerd is. Vier projecten hebben (vrijwel) de maximale subsidie van 75.000 toegezegd gekregen. Verder blijkt dat gemiddeld sprake is geweest van een hoog subsidiepercentage. Van alle gehonoreerde projecten samen wordt ongeveer driekwart van de begrote kosten vanuit de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel gefinancierd. Overigens is dit hoge aandeel ook 'bevorderd' vanuit de regeling zelf doordat private cofinanciering 'uit den boze was'.

Tabel 2.3 Financiële omvang en subsidie

Project	Financiële omvang	Toegekende subsidie	Percentage subsidie
A	89.900	67.870	75%
B	74.978	74.978	100%
C	20.113	20.113	100%
D	75.000	75.000	100%
E	59.459	46.859	79%
F	101.001	59.721	59%
G	204.390	74.793	37%
H	77.000	75.000	97%
I	66.665	66.665	100%
Totaal	768.505	560.999	73%

In het voorgaande hebben we al geconstateerd dat educatieve projecten goed vertegenwoordigd waren in de (gehonoreerde) aanvragen. Dit zien we ook terug in de subsidie die vanuit de pilotregeling aan de onderscheiden vier typen projecten toegekend is (zie tabel 2.4).

Tabel 2.4 Financiële omvang per type project

Type project	Financiële omvang
Educatie	296.270
Samenwerking	196.859
Voorlichting	67.870
Visie	0
Totaal	560.999

Aanvragers kunnen – mits zij binnen 3 maanden na committering starten – een voorschot van 40% aanvragen. Uit informatie van Dienst Regelingen blijkt dat alle negen gehonoreerde projecten hier gebruik van hebben gemaakt.

Uitvoeringskosten

Zoals gezegd, is DR belast met de uitvoering van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Activiteiten die DR hiervoor uitvoert zijn bijvoorbeeld het verzorgen van voorlichting, het beantwoorden van vragen van aanvragers, het ontwikkelen van (digitale en papieren) formulieren voor het aanvragen en vaststellen van de subsidie, het verzorgen van de intake van aanvragen, de controle op volledigheid van de aanvragen, het opstellen van beoordelingsmemoranda, het ondersteunen van de beoordelingscommissie en het behandelen van bezwaren.

Uit de evaluatie is gebleken dat de geraadpleegde **sleutelpersonen** – voor zover niet werkzaam bij DR – (zeer) tevreden zijn over de wijze waarop DR de pilotregeling tot nu toe uitgevoerd heeft. Daarbij wordt er bijvoorbeeld op gewezen dat er steeds sprake is geweest van een open communicatie met DR en dat stukken tijdig en volledig aangeleverd werden. Vanuit deze gesprekken zijn dan ook geen belangrijke verbeterpunten voor de uitvoering door DR naar voren gekomen. In hoofdstuk 4 komen we nog terug op de vraag hoe aanvragers de dienstverlening vanuit DR ervaren hebben.

Naast DR is, zoals gezegd, ook de beoordelingscommissie betrokken bij de uitvoering van de regeling. De (externe) leden van deze commissie ontvangen voor hun aanwezigheid op de vergaderingen en de daarbij behorende voorbereidende werkzaamheden vacatiegeld. De gezamenlijke kosten van DR en de beoordelingscommissie vormen de **uitvoeringskosten**. In tabel 2.5 hebben we deze kosten weergegeven. Deze kosten hebben betrekking op de periode tot en met 2010. Overigens zal daarmee ook het leeuwendeel van de uitvoeringskosten in kaart gebracht zijn. Immers, de beoordelingscommissie zal geen kosten meer maken en DR nog in beperkte mate. In 2011 zal het daarbij met name gaan om de behandeling van enkele bezwaarschriften terwijl te verwachten valt dat met name in 2012 nog wat kosten gemaakt zullen worden voor de financiële afronding van de negen gehonoreerde projecten.

Tabel 2.5 Uitvoeringskosten (ultimo 2010)

Type uitvoeringskosten	Omvang in euro's
Kosten Dienst Regelingen	159.913,50
Vacatiegelden	8.672
Totaal	168.585,50

Uit bovenstaande tabel volgt dat de uitvoeringskosten ultimo 2010 op bijna 170.000 euro uitkwamen. Te verwachten valt dat het 'eindplaatje' uiteindelijk rond de 200.000 euro uit zal komen. Daarmee vallen de uitvoeringskosten ruimschoot hoger uit dan de 'vuistregel' van maximaal 10% van het projectbudget die binnen het ministerie van EL&I wordt gehanteerd. Uit de evaluatie blijkt echter dat er in essentie een drietal verklaringen kunnen worden gegeven voor de afwijking van deze vuistregel bij de uitvoering van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel.

In de eerste plaats kunnen er kanttekeningen worden geplaatst bij de vuistregel zelf. Doordat bepaalde activiteiten bij elke regeling uitgevoerd dienen te worden – of een regeling nu financieel klein of omvangrijk is – ligt het voor de hand om differentiatie aan te brengen in deze vuistregel. Dit zou impliceren dat het percentage van de toegestane uitvoeringskosten bij kleine regelingen zoals Draagvlak Duurzaam Voedsel hoger zou moeten liggen dan bij financieel omvangrijke regelingen. Immers, bij financieel omvangrijke regelingen kunnen de vaste kosten van de uitvoering gerelateerd worden aan een groter projectbudget.

In de tweede plaats is het zo dat bij de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel sprake

was van een eerste openstelling. De ervaring met andere regelingen leert dat de uitvoerder vooral bij de eerste openstelling kennis en producten (zoals aanvraagformulieren) moet ontwikkelen waar dan in eventuele latere openstellingen op voortgeborduurd wordt. In het voorgaande hebben we al gezien dat hiervan ook bij de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel sprake is geweest.

In de derde plaats heeft de regeling Draagvlak Duurzaam Voedsel te maken gehad met een groot aantal aanvragen – in relatie tot het beschikbare budget – waar bij er bovendien voor gekozen is om alle aanvragen, die aan de voorwaarden voldeden, zorgvuldig te behandelen.

3. AANSLUITING BIJ BEHOEFTE IN HET VELD

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de inhoud en bekendheid van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel centraal. In paragraaf 3.2 gaan we in op de informatievoorziening en bekendheid van deze regeling. Vervolgens zoomen we in paragraaf 3.3 in op de inhoud van de regeling vanuit het perspectief van verschillende respondentgroepen. We ronden dit hoofdstuk af met paragraaf 3.4 waarin we aandacht zullen schenken aan de vraag hoe de verschillende respondentgroepen de toekomst van deze regeling zien.

3.2 Informatievoorziening en bekendheid

We hebben de deelnemers, afgewezenen en niet-deelnemers gevraagd of de **pilot-regeling Draagvlak Duurzaam Voedsel** destijds ten tijde van de openstelling **voldoende bekend** was onder de doelgroep. Uit de resultaten van tabel 3.1 blijkt dat gemiddeld gezien ongeveer zes op de tien respondenten van mening was dat de pilotregeling (zeer) bekend was. Maar een beperkt aantal respondenten – namelijk 6 van de 78 – was daarentegen de mening toegedaan dat de pilotregeling destijds (zeer) onbekend was onder de doelgroep. Vier van deze respondenten kwamen pas vrij laat in aanraking met de regeling terwijl zij allen aangaven dagelijks met duurzaam voedsel bezig te zijn. Twee van deze respondenten hebben aangegeven dat de pilotregeling in hun optiek met name binnen de primaire sector onbekend was. Ongeveer een kwart van de respondenten kon deze vraag niet beantwoorden. Dit had vooral te maken met het feit dat deze respondenten niet goed wisten welke partijen tot de doelgroep van de pilotregeling behoorden.

Tabel 3.1 Beoordeling bekendheid pilotregeling

Oordeel	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Niet deelnemers (N=12)	Totaal (N=78)
(Zeer) bekend	67%	60%	42%	59%
Niet bekend, maar ook niet onbekend	11%	7%	0%	7%
(Zeer) onbekend	0%	7%	25%	8%
Weet niet	22%	26%	33%	26%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Ook de sleutelpersonen waren unaniem van mening dat de regeling voldoende bekend was onder de doelgroep. Zij beargumenteren dit vooral door te wijzen op de grote belangstelling voor de voorlichtingsbijeenkomst die in mei 2010 gehouden is en het grote aantal aanvragen dat voor de regeling ingediend is.

In de gesprekken met de verschillende typen respondenten zijn we ook ingegaan op de vraag hoe zij op het **spoor** zijn **gekomen** van de **pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel**. In tabel 3.2 presenteren we de uitkomsten van deze vraagstelling. Uit de tabel blijkt dat de meeste respondenten via het ministerie van EL&I/Dienst Regelingen, de voorlichtingsbijeenkomst van mei 2010 en internet (met name Smakelijk Duurzaam) op de hoogte zijn gesteld van het bestaan van de pilotregeling.

Tabel 3.2 Informatiebronnen die respondenten op het spoor van de pilotregeling hebben gezet

Bron	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Niet- deelnemers (N=12)	Totaal (N=78)
Via LNV-Loket/ DR/EL&I	56%	65%	25%	58%
Via de kick-off bijeenkomst op kasteel Groeneveld	22%	30%	42%	31%
Via internet (o.a. Smakelijk Duurzaam)	22%	30%	25%	28%
Collega/kennis	44%	14%	0%	15%
Via krant/tijdschrift	11%	11%	8%	10%
Via mijn inhoudelijk adviseur	11%	5%	8%	6%
Via de Staatscourant	0%	7%	0%	5%
Via een brochure met regelingen	0%	2%	0%	1%
Anders	0%	12%	33%	14%
Weet niet	0%	0%	8%	1%

Let op: percentages tellen niet op tot 100% omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Zoals in het voorgaande al is gebleken, is er op verschillende manieren voorlichting over de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel gegeven. Zo heeft het ministerie in Kasteel Groeneveld een kick-off bijeenkomst georganiseerd, is er via het LNV-Loket informatie over de regeling verstrekt en is er via het Netwerk Smakelijk Duurzaam aandacht besteed aan de regeling. We hebben de verschillende groepen respondenten gevraagd hoe zij de **kwaliteit** van de **voorlichting**, die over de regeling is gegeven, per saldo beoordelen. Uit tabel 3.3 blijkt dat twee derde deel van de respondenten hier positief over is.

Tabel 3.3 Beoordeling kwaliteit voorlichting over regeling

Oordeel	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Niet deelnemers (N=12)	Totaal (N=78)
(Zeer) goed	89%	67%	58%	68%
Neutraal	0%	9%	33%	12%
(Zeer) slecht	11%	14%	0%	13%
Weet niet	0%	11%	8%	8%
Totaal	100%	100%	100%	100%

De belangrijkste conclusie die uit bovenstaande tabel getrokken kan worden is dat de voorlichting over de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel goed verlopen is. Dit wordt nog eens onderstreept door het feit dat niet alleen de deelnemers maar ook de afgewezenen en niet-deelnemers daar over het algemeen positief over zijn. Maar een beperkt deel van deze respondenten – namelijk 10 van de 78 – was niet tevreden over de kwaliteit van de voorlichting. Deze respondenten brachten daarvoor de volgende redenen naar voren:

- De informatie is te laat beschikbaar gekomen: 6 keer genoemd.
- Uit voorlichting was niet duidelijk welke projecten subsidiabel waren: 4 keer genoemd.
- Voorlichting was ontoegankelijk/onbegrijpelijk: 1 keer genoemd.
- Er werd geen uitleg gegeven over hoe het digitale aanvragen werkt: 1 keer genoemd.

In het verlengde van het voorgaande hebben we ook getoetst of de respondenten **bekend** waren met **specifiek voorlichtingsmateriaal** dat rondom de pilotregeling opgesteld is en, zo ja, om welk materiaal het dan ging. Hierbij dient overigens opgemerkt te worden dat er voor de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel geen specifieke brochure vervaardigd is. Uit de gesprekken met sleutelpersonen is gebleken dat hier enerzijds onvoldoende tijd voor was en dat er anderzijds – omdat het om de eerste openstelling ging – nog geen voorbeelden van projecten voor handen waren die in een dergelijke brochure opgenomen konden worden.

In totaal konden 73 van de 78 respondenten specifiek voorlichtingsmateriaal noemen. Uit tabel 3.4 blijkt dat het hier vooral ging om materiaal dat vanuit DR ontwikkeld is.

Tabel 3.4 Bekendheid specifieke voorlichtingsbronnen

Bron	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=54)	Niet deelnemers (N=10)	Totaal (N=73)
Informatie via LNV-Loket	100%	98%	90%	97%
Aanvraagformulier van DR en toelichting daarop	100%	96%	70%	93%
Persberichten	22%	9%	30%	14%
Advertenties in agrarische dag-/vakbladen	11%	6%	0%	5%

We hebben de respondenten die specifiek voorlichtingsmateriaal kennen gevraagd hoe zij dit materiaal beoordelen. Uit tabel 3.5 blijkt dat het overgrote deel van de respondenten tevreden was over de kwaliteit van het bij hen bekende voorlichtingsmateriaal. Slechts vier respondenten (afgewezenen) hebben wat dit aangaat een negatieve beoordeling gegeven. Deze personen hebben er met name op gewezen dat voor hen uit dit voorlichtingsmateriaal de voorwaarden voor subsidie niet duidelijk te destilleren waren.

Tabel 3.5 Beoordeling kwaliteit voorlichtingsmateriaal

Oordeel	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=54)	Niet deelnemers (N=10)	Totaal (N=73)
(Zeer) goed	100%	83%	70%	84%
Neutraal	0%	8%	30%	10%
(Zeer) slecht	0%	8%	0%	5%
Weet niet	0%	2%	0%	1%
Totaal	100%	101%	100%	100%

3.3 Beoordeling inhoud pilotregeling

In het vorige hoofdstuk hebben we kort en bondig een feitelijke beschrijving gegeven van de inhoud van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. In deze paragraaf gaan we in op de vraag hoe de doelgroep deze inhoud beoordeelt. Om hier zicht op te krijgen hebben we de deelnemers en afgewezenen gevraagd of zij rondom het moment van opstellen van hun aanvraag **bekend** waren met de **criteria** om voor subsidie in aanmerking te komen. Bij de niet-deelnemers hebben we gevraagd of zij wisten welke criteria er vanuit de pilotregeling golden om voor subsidie in aanmerking te komen. Vrijwel alle deelnemers en afgewezenen hebben aangegeven dat zij destijds goed wisten welke criteria er van toepassing waren. De niet-deelnemers waren daarmee logischerwijze wat minder bekend. Zeven van de tien geraadpleegde niet-deelnemers hebben namelijk aangegeven dat zij niet bekend waren met deze criteria.

Bij de respondenten die voldoende bekend waren met de criteria hebben we vervolgens getoetst hoe zij de **duidelijkheid** van de criteria beoordelen. Tabel 3.6 geeft inzicht in de uitkomsten van deze vraagstelling.

Tabel 3.6 Beoordeling duidelijkheid criteria

Oordeel	Deelnemers (N=8)	Afgewezenen (N=51)	Niet deelnemers (N=5)	Totaal (N=64)
(Zeer) goed	88%	57%	60%	61%
Neutraal	13%	20%	20%	19%
(Zeer) slecht	0%	24%	20%	20%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Uit de tabel blijkt dat zes op de tien respondenten de criteria (zeer) duidelijk vond. Hoewel vooral de deelnemers de criteria duidelijk vonden geldt dit ook voor een meerderheid van de afgewezenen. Desondanks was ongeveer een kwart van de afgewezenen van mening dat de criteria niet helder waren. Dit laatste gold ook voor één niet-deelnemer. Per saldo waren er dus dertien respondenten die kritisch waren over de criteria. We hebben deze respondenten gevraagd wat er dan precies niet duidelijk was aan de criteria. Zij hebben daarbij de volgende zaken genoemd:

- Dat externe (private) sponsoring niet werd toegestaan: 5 keer genoemd.
- Hoe bepaald kan worden of resultaten eventueel ten goede komen aan partijen met een winsttoogmerk: 4 keer genoemd.
- Deadline openstelling: 2 keer genoemd.
- Maximale duur en maximale subsidiebedrag: 2 keer genoemd.

Uit de gesprekken met de **sleutelpersonen** die zitting hadden in de beoordelingscommissie komt naar voren dat zij over het **algemeen uit de voeten** konden met de **beoordelingscriteria**. Wel worden er vanuit deze personen suggesties gedaan voor **aanpassingen** bij een eventueel volgende openstelling. De belangrijkste rode draden daaruit zijn de volgende. Allereerst wordt er voor gepleit om dan tot een heldere definitie van duurzaam voedsel te komen. Of, anders geformuleerd, om duidelijker aan te geven welke typen projecten op het gebied duurzaam voedsel vooral geambieerd worden. De achtergrond hiervan is dat uit de aanvragen van de pilotregeling bleek dat aanvragers dit nu op geheel uiteenlopende wijzen interpreteerden. Zo waren er aanvragen die zich richtten op minder verspilling van voedsel, inzetten op een regionale of een biologische invalshoek maar ook aanvragen waarin vooral het stimuleren van gezond voedsel centraal stond.

Een ander voorgesteld verbeterpunt heeft betrekking op een verdere **uitsplitsing** van de **beoordelingscriteria** en dan met name ten aanzien van het criterium **doelmatigheid**. Bij dit criterium kunnen namelijk verschillende deelaspecten worden onderscheiden³ en het zou in de optiek van enkele geraadpleegde leden van de beoordelingscommissie goed zijn om deze aspecten te expliciteren. Hiermee kan ook bevorderd worden dat alle leden van de beoordelingscommissie op dezelfde aspecten toetsen. Zo zou er bijvoorbeeld voor gekozen kunnen worden om per deelaspect een rapportcijfer te geven. Door hier

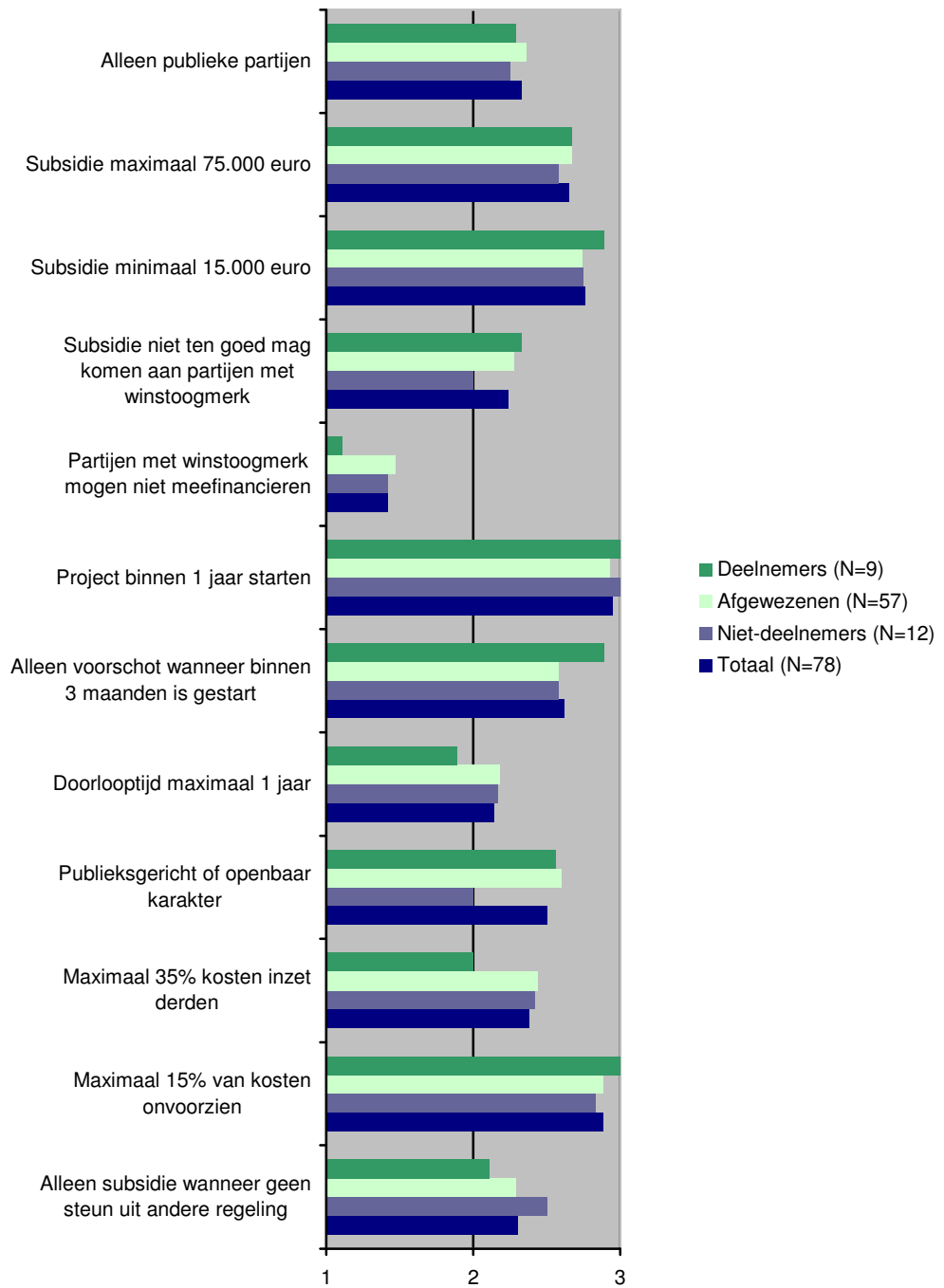
³ Zoals kosten van project in relatie tot opbrengsten, spin-off van project, mogelijkheden voor opschaling, omvang van doelgroep die met project bereikt wordt, kennis en ervaring van uitvoeringsorganisaties, enzovoort.

vervolgens het gemiddelde van te berekenen kan tot een overall rapportcijfer voor het thema doelmatigheid worden gekomen.

Ten slotte hebben enkele sleutelpersonen aangegeven dat het **toevoegen** van een **derde criterium** zinvol zou kunnen zijn. Hierbij wordt met name gedacht aan een criterium dat zich laat omschrijven met termen als **'innovativiteit'** of **'mate van nieuwheid'**. De achtergrond hiervan is dat deze personen ervaren hebben dat bij een deel van de aanvragen in feite niet echt sprake was van nieuwe zaken of dat de mate van vernieuwing beperkt was. Met de criteria 'doelmatigheid' en 'aansluiting bij beleid' konden innovatieve voorstellen echter niet of nauwelijks extra beloond worden ten opzichte van min of meer gangbare initiatieven.

Vervolgens hebben we de doelgroep gevraagd om verschillende **modaliteiten** van de regeling Draagvlak Duurzaam Voedsel te **beoordelen**. In figuur 3.1 presenteren we de uitkomsten. Voordat we op de afzonderlijke modaliteiten ingaan kan in meer algemene zin worden geconcludeerd dat de patronen van beoordeling tussen de verschillende deelsegmenten van de doelgroep vrij consistent zijn. Over het algemeen beoordelen de deelnemers, afgewezenen en niet-deelnemers dezelfde modaliteiten relatief positief dan wel negatief. Dit duidt op robuustheid (consistentie) van de bevindingen.

Figuur 3.1 Beoordeling modaliteiten pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel

Legenda: 1 = (zeer) slecht
 2 = neutraal
 3 = (zeer) goed

Een meerderheid van de respondenten vanuit de doelgroep kan leven met de voorwaarde dat **alleen publieke partijen** zoals verenigingen en stichtingen een aanvraag mochten indienen. Deze respondenten beargumenteren dat vooral door er op te wijzen dat de pilotregeling in hun optiek bedoeld was om de bekendheid en het bewustzijn rondom duurzaam voedsel te vergroten. De regeling was volgens deze

respondenten dus niet gericht op het stimuleren van ondernemerschap op het terrein van duurzaam voedsel. Een kwart van de respondenten was echter minder gelukkig met deze modaliteit. Deze respondenten hebben er bijvoorbeeld op gewezen dat ook bedrijven actief kunnen zijn met thema's als maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid. Ook noemden deze respondenten dat de markt van duurzaam voedsel een nog jonge en kwetsbare markt is waar overheidssteun een duidelijke meerwaarde kan hebben.

Voor de subsidie was een plafond van **maximaal 75.000 euro** ingesteld. Daarnaast moesten de subsidiabele kosten van de projecten een **minimale omvang van 15.000 euro** hebben. Voor deze maximum- en minimumbedragen bestaat een groot draagvlak onder de doelgroep. Zo hebben diverse respondenten er op gewezen dat 75.000 euro een substantieel bedrag is voor een project met een looptijd van maximaal één jaar. Een ruime meerderheid van de respondenten vond het ook een goede keuze om een ondergrens in te stellen. Zij beargumenteren dit met name door er op te wijzen dat bij te kleine projecten een groot deel van de kosten opgaat aan opstartkosten en er dus te weinig resultaten op het gebied van duurzaam geboekt kunnen worden.

Over de voorwaarde dat de subsidie **niet ten goede mag komen aan partijen met een winstoogmerk of bedrijven** is de doelgroep gemiddeld gezien licht positief. Dat er toch enige twijfel doorklinkt in de beoordeling van deze modaliteit heeft vooral te maken met het feit dat in de optiek van diverse respondenten sprake is van een 'dunne scheidslijn'. Hiermee wordt het volgende bedoeld. Met de pilotregeling wordt beoogd om consumenten te bewegen om meer duurzaam voedsel te gebruiken. Gedragsverandering speelt daarbij een belangrijke rol. De volgende stap raakt echter al direct commerciële belangen van bedrijven, want gedragsverandering en bewustwording leidt tot de aankoop van duurzaam voedsel waar bedrijven bij betrokken (kunnen) zijn. Tussen beide stappen zit dus een schemergebied. Hiervoor hebben we al gezien dat ook DR bij de uitvoering van de pilotregeling 'geworsteld' heeft met deze modaliteit.

Over de modaliteit waarmee uitgesloten werd dat **partijen met een winstoogmerk niet mee mochten financieren** kunnen we kort zijn. Hiervoor bestaat namelijk nauwelijks of geen draagvlak bij de doelgroep. In de gesprekken met vertegenwoordigers van de doelgroep zijn daarvoor diverse argumenten aangedragen. Allereerst wijzen respondenten er op dat met deze voorwaarde de financiële hefboomwerking van de pilotregeling drastisch gereduceerd is. Of, anders geformuleerd, met private cofinanciering was het mogelijk geweest om meer projecten te ondersteunen. Ook is regelmatig naar voren gebracht dat deze voorwaarde niet bevordert dat initiatiefnemers op eigen benen leren staan in die zin dat zij voor hun project niet geheel afhankelijk van de subsidie zijn. Zeker in een tijd waarin er fors wordt bezuinigd op subsidies zou het goed zijn geweest indien aanvragers ook geprikkeld waren om (private) cofinanciering te realiseren. Verder is frequent genoemd dat betrokkenheid van het bedrijfsleven ook ten goede kan komen aan de kwaliteit van de uitvoering van projecten en/of aan de resultaten die daarmee geboekt worden. Bedrijven kunnen namelijk ook een bepaalde professionaliteit en netwerken inbrengen waardoor initiatieven sneller concreet vorm kunnen krijgen. Ten slotte is vanuit de respondenten naar voren gebracht dat ondersteuning vanuit het bedrijfsleven niet

hoeft te impliceren dat de betrokken bedrijven daar direct zelf van profiteren. Zo staat voor diverse bedrijven maatschappelijk verantwoord ondernemen hoog in het vaandel. Door aan dit soort projecten deel te nemen kunnen bedrijven daar invulling aan geven zonder dat zij zelf commercieel actief hoeven te zijn op het gebied van duurzaam voedsel.

Naast de interviews met vertegenwoordigers uit de doelgroep heeft ook een ruime meerderheid van de **sleutelpersonen** aangegeven dat zij niet gelukkig was met het uitsluiten van private cofinanciering. Deze sleutelpersonen waren echter tegelijkertijd bekend met de achtergrond van deze modaliteit. Dit had immers te maken met het feit dat de pilotregeling destijds niet aangemeld was – of kon worden (in verband met de benodigde doorlooptijd) – in Brussel. Bij een eventueel volgende openstelling zouden deze sleutelpersonen dit echter graag verandert zien. Zij hanteren daarvoor min of meer vergelijkbare argumenten als hierboven beschreven bij de vertegenwoordigers van de doelgroep.

Nagenoeg alle respondenten vinden het niet meer dan logisch dat van subsidieontvangers wordt verwacht dat zij **binnen een jaar starten** met de uitvoering van het project. Als verklaring hiervoor hebben diverse respondenten aangegeven dat een aanvrager vaak zelf ook snel wil starten. In deze zin is het dan ook niet verwonderlijk dat een meerderheid van de respondenten ook positief staat ten opzichte van de voorwaarde dat **alleen een voorschot** verkregen kon worden indien **binnen drie maanden** na committering wordt gestart. Wel hebben enkele aanvragers aangegeven dat het voorschotpercentage van 40% (te) laag is voor een kleine stichting of vereniging. Doordat deze partijen veelal over beperkte liquide middelen beschikken is het voorfinancieren van 60% van de geraamde projectkosten een hele opgave. Uit de evaluatie is overigens niet naar voren gekomen dat één of enkele deelnemers daar nu al grote problemen mee heeft (hebben) of die binnenkort voorziet (voorzien).

Over de voorwaarde dat projecten een **maximum doorlooptijd van een jaar** mogen hebben bestaat verdeeldheid onder de respondenten. Ongeveer 60% van de respondenten vindt een jaar voldoende om een project uit te kunnen voeren. Daar staat tegenover dat 40% van de respondenten dit een te korte periode vindt. Relatief gezien hebben de deelnemers de meeste moeite met deze voorwaarde. Zoals we later in deze rapportage nog zullen zien heeft dit te maken met het feit dat enkele deelnemers nu al voorzien dat zij 'flink de hakken aan zullen moeten halen' om de planning te halen. Respondenten die een doorlooptijd van een jaar te kort vinden geven aan dat meer tijd nodig is om een significante bijdrage aan het stimuleren van duurzaam voedsel te kunnen geven. Ook is genoemd dat bij samenwerking met primaire producenten de oogstperiodes net gunstig uit moeten vallen bij een doorlooptijd van één jaar. Bij educatieve projecten is vaak een voorbereidingstijd nodig van bijvoorbeeld een half jaar waardoor er dan nog maar weinig tijd resteert voor implementatie.

De eis dat het project een **publieksgericht of openbaar karakter** moet hebben wordt door een ruime meerderheid van met name de deelnemers en de afgewezenen ondersteund. De betreffende respondenten wijzen er op dat dit nu eenmaal inherent is

aan de inzet van overheidsmiddelen. In het voorgaande hoofdstuk hebben we wel gezien dat het in de uitvoering voor DR soms lastig is geweest om bij bepaalde aanvragen het publieksgerichte of openbare karakter te bepalen.

Deelnemers mogen een deel van de subsidie gebruiken voor de **inzet van derden**. Dit is afgebakend tot **35%** van de **eigen kosten** van personeel en materiaal van de aanvragende organisatie. Ruim twee derde deel van de respondenten kan goed met deze eis leven. Een kwart van de respondenten heeft echter wel moeite met deze eis. Zoals in hoofdstuk 2 al aan bod is gekomen, hebben met name kleine stichtingen of verenigingen enerzijds weinig eigen kosten en anderzijds niet de kwantitatieve en kwalitatieve capaciteit om een project uit te voeren. Door dit laatste zijn zij min of genoodzaakt om een beroep op externen te doen maar door de 35%-eis bestaat daarvoor nauwelijks ruimte. Hierdoor moeten er 'noodverbanden' worden aangebracht zoals het detacheren van personen bij dergelijke stichtingen of verenigingen. Uit de gesprekken met de deelnemers is gebleken dat twee deelnemers met dit knelpunt hebben geworsteld.

Er bestaat vrijwel unaniem draagvlak voor de eis dat maximaal **15% van de kosten onvoorzien** mag zijn. Verschillende respondenten hebben zelfs aangegeven dat zij dit 'ruimhartig' vonden. Dit omdat aanvragers bij een project van maximaal één jaar toch vrij goed in staat moeten zijn om de kosten te ramen en te managen.

Aanvragers konden **alleen subsidie** vanuit de regeling Draagvlak Duurzaam Voedsel krijgen indien hun aanvraag binnen **geen enkele andere regeling** paste. Ongeveer twee derde deel van de respondenten is positief over deze voorwaarde terwijl ongeveer een derde deel dat niet was. Deze laatste respondenten wijzen er met name op dat dit zowel voor aanvragers als DR lastig – zo niet onmogelijk – is om na te gaan. In het voorgaande hoofdstuk hebben we inderdaad gezien dat DR niet echt uit de voeten kon met deze voorwaarde. In dit licht is het dan ook niet verwonderlijk dat er ook vanuit de sleutelpersonen kritische kanttekeningen zijn geplaatst bij deze modaliteit.

3.4 Wensen respondenten naar de toekomst

Om de wensen naar de toekomst te inventariseren hebben we de deelnemers, afgeezenen, niet-deelnemers, adviseurs en sleutelpersonen allereerst gevraagd hoe belangrijk zij het vinden dat de **pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel gecontinueerd wordt**. Of, anders geformuleerd, dat deze regeling in de toekomst wederom opengesteld wordt. De verschillende (typen) respondenten hebben het belang daarvan vrijwel unaniem onderschreven. Er kan dus geconcludeerd worden dat het draagvlak voor continuering van de pilotregeling 'vanuit het veld' (zeer) groot is.

Diverse respondenten hebben ook aangegeven waarom men deze mening toegedaan is. De belangrijkste rode draden die daaruit naar voren zijn gekomen zijn de volgende. Allereerst wordt er op gewezen dat er een 'schaarste' is aan instrumenten waarmee initiatieven op het gebied van duurzaam voedsel ondersteund kunnen worden. Dit wordt

onderbouwd door te wijzen op de grote belangstelling voor de kick-off bijeenkomst en de significante overtekening van de aanvragen voor ondersteuning vanuit de pilotregeling. Verder is frequent genoemd dat de pilotregeling nog maar één keer opengesteld is terwijl daaruit tegelijkertijd gebleken is dat er sprake is van veel initiatieven op het gebied van duurzaam voedsel die zonder ondersteuning niet of moeizaam van de grond kunnen komen. Met andere woorden, de pilotregeling heeft tot nu toe nog maar een zeer beperkt deel van de potentiële markt kunnen bedienen.

Samenhangend met het voorgaande hebben we aan de afgewezenen de vraag gesteld of zij in de **toekomst**, mocht de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel wederom opengesteld worden, **opnieuw een aanvraag** voor deze regeling in zouden dienen. In totaal 52 afgewezenen konden zich een mening over deze vraag vormen. Bijna 80% (41 afgewezenen) heeft aangegeven dat zij dan zeer waarschijnlijk opnieuw een aanvraag in zouden dienen. De 11 afgewezenen die dat niet zouden doen brachten hiervoor de volgende argumenten naar voren:

- Kunnen niet aan één of meerdere voorwaarden voldoen: 5x genoemd.
- Zouden subsidie (deels) ook voor commerciële doelen willen gebruiken: 3x genoemd.
- We vinden de aanvraagprocedure te complex: 3x genoemd.
- Er liggen voor ons elders beter toegankelijke subsidiemogelijkheden: 1x genoemd.

We hebben de respondenten vanuit de doelgroep (N=78) gevraagd of in hun optiek een **pilotregeling** de **meest geschikte methode** is om de ambities van de nationale overheid op het gebied van duurzaam voedsel te realiseren. Slechts enkele respondenten hebben aangegeven dat zij andere methodes meer geschikt vinden. Drie van hen zouden graag zien dat partijen die zich bezighouden met duurzaam voedsel structureel een fiscale korting krijgen. Twee andere respondenten vonden dat het ministerie van EL&I beter in kan zetten op communicatie en voorlichting over duurzaam voedsel.

Een ruime meerderheid van de respondenten vindt een pilotregeling dus een geschikt instrument om de aandacht en het draagvlak voor duurzaam voedsel te versterken. In aanvulling daarop hebben respondenten ook nog andere methoden genoemd om deze ambitie te realiseren. Methoden die daarbij meer dan eens zijn genoemd waren:

- Via communicatie en voorlichting realiseren van gedragsverandering en bewustwording: 28 keer genoemd.
- Inzetten op netwerkvorming en verbinden van partijen: 14 keer genoemd.
- Fiscale tegemoetkoming realiseren: 7 keer genoemd.
- Overheid dient in haar inkoopbeleid extra in te zetten op duurzaam voedsel: 5 keer genoemd.
- Beschermende en bevorderende wet- en regelgeving: 5 keer genoemd.
- Labalen van producten met een duurzaamheidslogo: 3 keer genoemd.

4. ORGANISATIE EN UITVOERING

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op verschillende onderdelen van de organisatie en uitvoering van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Daarbij staan in paragraaf 4.2 de ervaringen van de doelgroep met de aanvraag- en beoordelingsprocedure centraal. Vervolgens zoomen we in paragraaf 4.3 in op enkele aspecten die specifiek gerelateerd zijn aan de afgewezen respondenten. In paragraaf 4.4 schenken we aandacht aan de beoordeling van de dienstverlening van Dienst Regelingen vanuit het perspectief van de doelgroep. Ten slotte bespreken we in paragraaf 4.5 de voortgang van de uitvoering van de gehonoreerde projecten.

4.2 Aanvraag- en beoordelingsprocedure

In het navolgende zullen we stil staan bij verschillende aspecten van de aanvraag- en beoordelingsprocedure. We hebben allereerst getoetst of het voor de respondenten vooraf **duidelijk** was hoe de **aanvraag- en beoordelingsprocedure** zou verlopen. De deelsegmenten deelnemers en afgewezenen hebben ook daadwerkelijk een aanvraag ingediend. Voor de niet-deelnemers geldt dat niet. Aan deze respondentgroep hebben we desondanks de vraag gesteld of het voor hen duidelijk was hoe zij subsidie konden aanvragen. In tabel 4.1 geven we de uitkomsten weer.

Tabel 4.1 Mate waarin de aanvraag- en beoordelingsprocedure van tevoren duidelijk was

Antwoordcategorie	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Niet deelnemers (N=12)	Totaal (N=78)
Duidelijk	100%	68%	58%	71%
Onduidelijk	0%	30%	42%	28%
Weet niet	0%	2%	0%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Uit de tabel blijkt dat de aanvraag- en beoordelingsprocedure voor bijna driekwart van de respondenten duidelijk was. Voor ruim een kwart van de respondenten was dit niet het geval. Deze laatste respondenten treffen we uitsluitend aan onder de afgewezenen en de niet-deelnemers. We hebben deze respondenten gevraagd wat voor hen dan onduidelijk was. Daarbij zijn de volgende zaken genoemd:

- Welke informatie/gegevens aangereikt moesten worden: 14 keer genoemd.
- Hoe lang de besluitvorming ging duren: 6 keer genoemd.
- Wie over de aanvraag zou gaan besluiten: 6 keer genoemd.
- Wat voor soort projecten voor ondersteuning in aanmerking komen: 4 keer genoemd.
- Wat de doelgroep van de pilotregeling was: 3 keer genoemd.

Zeventien van deze tweeëntwintig respondenten hebben aangegeven dat zij ook **last** hebben ondervonden van dergelijke **onduidelijkheden**. Zo hebben twaalf van deze respondenten gemeld dat zij (blijkbaar) niet goed geïnterpreteerd hadden welke informatie aangeleverd moest worden. Dit heeft in de optiek van deze aanvragers ook bijgedragen aan de afwijzing van hun aanvraag. Vier respondenten hebben aangegeven dat zij door het wachten op uitsluitel meer vertraging hebben opgelopen dan zijn oorspronkelijk gedacht hadden. Drie respondenten meldden dat zij door dergelijke onduidelijkheden uiteindelijk veel meer tijd kwijt waren met het verzorgen van de aanvraag dan zij vooraf ingeschat hadden. Voor één respondent – een niet-deelnemer – was niet duidelijk of haar organisatie in aanmerking kwam voor de subsidie waardoor er uiteindelijk voor gekozen is om geen aanvraag in te dienen.

Een andere vraag die we de deelnemers en afgewezenen gesteld hebben luidde of zij destijds zelf het **initiatief** genomen hadden om een aanvraag in te dienen of dat zij daartoe eventueel door andere partijen aangezet zijn. Alle aanvragers hebben aangegeven dat zij zelf de initiatiefnemer waren. We hebben deze vraag ook aan de vier adviseurs voorgelegd. Slechts één adviseur heeft gemeld dat het initiatief bij hem en dus niet bij de aanvrager vandaan kwam.

Uit evaluaties van andere regelingen blijkt dat partijen bij het doen van een aanvraag **ondersteuning** kunnen zoeken bij een adviseur of bij een andere externe partij. Daarom zijn we ook voor de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel nagegaan in hoeverre daarvan sprake is geweest. Uit tabel 4.2 blijkt dat een klein deel van de aanvragers inderdaad externe ondersteuning heeft gezocht.

Tabel 4.2 Mate waarin externe ondersteuning is gezocht voor opstellen aanvraag

Ondersteuning	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Totaal (N=66)
Helemaal uitbesteed aan een externe partij	0%	9%	8%
Deels met externe hulp	11%	4%	5%
(Vrijwel) helemaal zelf gedaan	89%	88%	88%
Totaal	100%	100%	100%

In totaal hebben (dus) acht aanvragers bij het verzorgen en indienen van de aanvraag gebruik gemaakt van externe adviseurs. We hebben deze acht aanvragers gevraagd **waarom** zij dat gedaan hebben. Hiervoor zijn de volgende redenen aangedragen:

- Deskundigheid van de betreffende adviseurs/externe partij: 3 keer genoemd.
- Tijdgebrek bij aanvragers: 3 keer genoemd.
- Verwachting dat slaagkans daardoor zou toenemen: 2 keer genoemd.
- Te ingewikkeld/te complex: 2 keer genoemd.
- Externe deskundigheid was (vrijwel) gratis: 2 keer genoemd.
- Externe partij drong daar op aan: 1 keer genoemd.

We hebben ook de adviseurs gevraagd waarom zij denken dat aanvragers een beroep op hen hebben gedaan. Deze adviseurs noemden met name het gebrek aan deskundigheid en tijdgebrek voor het doen van aanvragen als de belangrijkste redenen.

Per saldo waren zeven van de acht aanvragers **tevreden** over het werk van de **externe adviseur**. Eén aanvrager nam een neutrale positie in: niet goed maar ook niet slecht.

We hebben de betreffende acht aanvragers ook de vraag gesteld of zij voor de externe ondersteuning hebben moeten **betalen**. Drie aanvragers hebben (vrijwel) niets hoeven te betalen. Eveneens drie andere aanvragers – waarvan de aanvraag afgewezen is – hebben aangegeven dat de externe adviseur op no cure no pay basis werkte. Hierdoor hoefde er uiteindelijk niets betaald te worden. Eén deelnemer en één afgewezenen hebben wel betaald voor de ondersteuning. Het ging daarbij om respectievelijk 600 en 2.000 euro.

Uit tabel 4.2 blijkt dat een ruime meerderheid van de aanvragers de aanvraag helemaal **zelf** heeft **verzorgd**. We hebben deze (58) aanvragers gevraagd **waarom** zij dat zo gedaan hebben. Hiervoor zijn verschillende redenen genoemd (zie tabel 4.3).

Tabel 4.3 Redenen om aanvraag zelf in te dienen (meerdere antwoorden mogelijk)

Reden	Deelnemers (N=8)	Afgewezenen (N=50)	Totaal (N=58)
Aanvragen doe ik meestal/altijd zelf	75%	90%	88%
Deze aanvraag was (goed) te doen	50%	32%	34%
Inschakelen van adviseur is te duur	25%	18%	19%
Tijdgebrek	0%	6%	5%
Als je adviseur inschakelt moet je deel van het werk toch nog zelf doen	0%	2%	2%
Nooit aan gedacht/overwogen	0%	2%	2%

Uit de tabel blijkt dat de meeste van deze respondenten de aanvraag zelf verzorgd heeft omdat zij dat meer in het algemeen zo doen. Verder was een derde deel van deze aanvragers van mening dat de aanvraag voor de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel in principe '(goed) te doen was'. Eén op de vijf van deze aanvragers noemde ook nog dat het inschakelen van een adviseur te duur is.

Bovenstaande bevindingen worden ook onderschreven vanuit de raadpleging van sleutelpersonen die zitting hadden in de beoordelingscommissie. Deze commissieleden hebben namelijk aangegeven dat in hun optiek maar een beperkt deel van de aanvragers externe ondersteuning heeft gezocht. Bovendien hebben deze personen gemeld dat er onder de aanvragers ook diverse 'ervaren' partijen zaten die zelfstandig in staat zijn om

een aanvraag in te dienen.

We zijn bij de aanvragers, die hun aanvraag voor de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel geheel of gedeeltelijk zelf hebben verzorgd, ook specifiek nagegaan hoe zij de **moeilijkheidsgraad** daarvan beoordelen. In tabel 4.4 presenteren we de uitkomsten van deze vraagstelling. Uit de tabel blijkt dat een behoorlijk deel – namelijk bijna de helft – van deze aanvragers de aanvraag als (zeer) lastig ervaren heeft.

Tabel 4.4 Beoordeling moeilijkheidsgraad indienen aanvraag

Oordeel	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=52)	Totaal (N=61)
(Zeer) lastig	44%	46%	46%
Niet lastig, maar ook niet eenvoudig	22%	38%	36%
(Zeer) eenvoudig	33%	13%	16%
Weet niet	0%	2%	2%
Totaal	100%	100%	100%

We hebben de respondenten die de aanvraag (zeer) lastig vonden gevraagd wat zij dan met name als lastig ervaren hebben. De volgende zaken zijn daarbij meerdere keren genoemd:

- Er werd om zeer detaillistische informatie gevraagd: 12 keer genoemd.
- Digitale systeem werkte niet adequaat: 11 keer genoemd.
- De criteria waren niet helder geformuleerd/breed te interpreteren: 9 keer genoemd.
- Het invulformat was te strak/hield geen ruimte voor toelichting: 5 keer genoemd.
- Openstelling was in de zomerperiode: 2 keer genoemd.
- Verplichting om personeel in dienst te nemen⁴: 2 keer genoemd.

Uit de gesprekken met Dienst Regelingen is overigens naar voren gekomen dat er destijds niet heel veel vragen vanuit de aanvragers gesteld zijn. Voor zover deze vragen wel gesteld werden hadden zij vooral betrekking op het opstellen van de begroting voor de aanvraag.

Zoals in het voorgaande al aan bod is gekomen kende de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel een vaste openstellingsperiode. We hebben de verschillende typen respondenten allereerst de vraag gesteld wat zij vonden van het feit dat aanvragen alleen in een **bepaalde periode** van het jaar ingediend konden worden (tabel 4.5).

⁴ Hiermee bedoelen deze respondenten de eerder genoemde 35%-norm voor de inzet van externen. Stichtingen en verenigingen met weinig eigen kosten werden daardoor min of meer gedwongen om externen in dienst te nemen.

Tabel 4.5 Beoordeling vaste openstellingsperiode pilotregeling

Oordeel	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Niet deelnemers (N=12)	Totaal (N=78)
(Zeer) goed	22%	28%	42%	29%
Neutraal	55%	42%	25%	41%
(Zeer) slecht	22%	26%	25%	26%
Weet niet	0%	4%	8%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Aan de hand van de resultaten van tabel 4.5 kan geen duidelijke conclusies worden getrokken ten aanzien van de waardering van de doelgroep voor een vaste openstellingsperiode. Bijna de helft van de respondenten is wat dit aangaat namelijk indifferent. Verder is bij respondenten die wel een voorkeur hebben het verschil tussen voor- en tegenstanders klein. We hebben de achttien respondenten, die niet gelukkig waren met een vaste openstellingsperiode, gevraagd waarom zij deze mening waren toegedaan. Deze respondenten brachten daarvoor de volgende argumenten naar voren:

- Eén jaarlijkse openstelling is te weinig. Innovatieve ideeën dienen zich niet in één seizoen aan: 10 keer genoemd.
- Een openstellingsperiode van één maand is te kort: 8 keer genoemd.
- Openstelling in de zomer is niet handig in verband met vakantie of verbouw van bepaalde gewassen: 2 keer genoemd.

De pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel is in juli 2010 opengesteld. Dit had met name ook te maken met de doorlooptijd die DR nodig had om in 2010 nog tot een afronding van de beoordelingsprocedure te kunnen komen. In de gesprekken met vertegenwoordigers van de doelgroep zijn we nagegaan hoe zij specifiek de **maand juli als openstellingsperiode** beoordelen (tabel 4.6).

Tabel 4.6 Beoordeling maand juli als openstellingsperiode

Oordeel	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Niet deelnemers (N=12)	Totaal (N=78)
(Zeer) goed	22%	5%	17%	9%
Neutraal	22%	21%	42%	24%
(Zeer) slecht	55%	67%	33%	60%
Weet niet	0%	7%	8%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Uit de tabel blijkt dat de maand juli vanuit het perspectief van de doelgroep ongelukkig gekozen is. Zes op de tien respondenten beoordeelde deze periode namelijk als (zeer) slecht terwijl het aandeel respondenten dat wel tevreden was met deze periode op nog geen 10% uitkwam. De belangrijkste reden voor deze resultaten is dat de openstellingsperiode samenviel met de zomervakantie. Dit is voor veel aanvragers een lastige periode

omdat dan ook bij hun organisaties vakanties gepland zijn. Er kan dan intern lastig(er) ruggespraak worden gehouden over de inhoud van het voorstel maar ook praktische zaken zoals het verkrijgen van de benodigde handtekeningen kan dan extra inspanningen vergen. Uit de gesprekken met medewerkers van Dienst Regelingen is gebleken dat de meeste aanvragen op de laatste dagen van juli binnenkwamen. Een praktisch knelpunt was daarbij dat de sluitingsdatum – 31 juli – op een zaterdag viel. Daardoor konden aanvragers met problemen – met bijvoorbeeld het digitaal indienen van de aanvraag – niemand bellen voor hulp.

In principe dienden partijen hun aanvraag **digitaal** in te dienen. Niet alle aanvragers waren daar echter toe in staat. Enerzijds kon dit te maken hebben met fricties die deze aanvragers ondervonden met het digitaal aanvragen (zoals het uploaden van documenten, het tijdig verkrijgen van een registratiecode). Anderzijds deden enkele aanvragers de aanvraag liever op **papier**. Deze aanvragers konden dan papieren versies van de aanvraagformulieren opvragen bij DR. Een deel van de aanvragers heeft de aanvraag zowel digitaal als op papier ingediend.

Uit de raadpleging van betrokken medewerkers van DR is naar voren gekomen dat de afhandeling van de aanvragen op papier veel meer tijd van DR heeft gevraagd dan de afhandeling van digitale aanvragen. Eén van de redenen daarvoor is dat bij papieren aanvragen dikwijls bepaalde documenten of handtekeningen ontbraken. Bij deze aanvragen moest DR dan extra inspanningen plegen om de ontbrekende gegevens alsnog aangereikt te krijgen. Bij digitale aanvragen speelt dit in mindere mate omdat aanvragers vaak niet verder kunnen met hun aanvraag indien zij bepaalde vragen niet beantwoord hebben. Verder moesten de papierenaanvragen gedigitaliseerd worden door DR. Nog een (ander) voordeel van digitale aanvragen voor DR is dat bij deze aanvragen direct teksten overgenomen kunnen worden, bijvoorbeeld voor de projectsamenvattingen in de beoordelingsmemoranda.

In het licht van het bovenstaande zijn we bij de aanvragers nagegaan op welke **wijze** zij de **aanvraag** hebben **ingediend**. In tabel 4.7 hebben we de uitkomsten hiervan weergegeven.

Tabel 4.7 Wijze waarop aanvraag is ingediend

Wijze	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Totaal (N=66)
Op papier	11%	11%	11%
Digitaal	67%	63%	64%
Zowel op papier als digitaal	22%	25%	24%
Weet niet	0%	2%	2%
Totaal	100%	100%	100%

Uit de tabel blijkt dat de meeste aanvragen digitaal zijn gedaan. Ongeveer een derde deel van de aanvragers heeft echter (mede) een aanvraag op papier ingediend.

In de gesprekken met de aanvragers hebben we getoetst waar hun **voorkeur** qua wijze van indienen van de aanvragen naar uitgaat. Uit tabel 4.8 blijkt dat een ruime meerderheid van de aanvragers digitaal aanvragen prefereert. Diverse aanvragers hebben gemeld dat dit snel werkt, dat fouten hiermee worden voorkomen en dat dit bovendien goed past bij het duurzame karakter van de regeling. Wel wordt er vanuit de voorstanders van digitaal aanvragen op gewezen dat er nog winst te boeken valt in de gebruiksvriendelijkheid van het systeem. Zo zou het in de optiek van deze aanvragers bijvoorbeeld mogelijk moeten zijn om tussentijds zaken op te slaan of om het digitale format ook (tussentijds) uit te draaien.

Ondanks dat een meerderheid van de aanvragers digitaal aanvragen prefereert heeft ongeveer één op de zes aanvragers een voorkeur voor de papieren variant. In totaal ging het daarbij om tien respondenten. Deze personen hebben daar uiteenlopende argumenten voor. Zo gaf de helft van deze respondenten aan dat het digitale format niet laagdrempelig is en/of te statisch is om de plannen op een heldere manier uiteen te kunnen zetten. Hierbij wordt ook opgemerkt dat in het digitale format niet goed nagegaan kan worden wat er eerder al ingevuld is. Verder hebben twee respondenten aangegeven dat het verkrijgen van de digitale registratiecodes lastig is gebleken terwijl zonder deze codes digitaal aanvragen onmogelijk is. Ten slotte zijn enkele respondenten meer in het algemeen 'niet zo thuis op internet'.

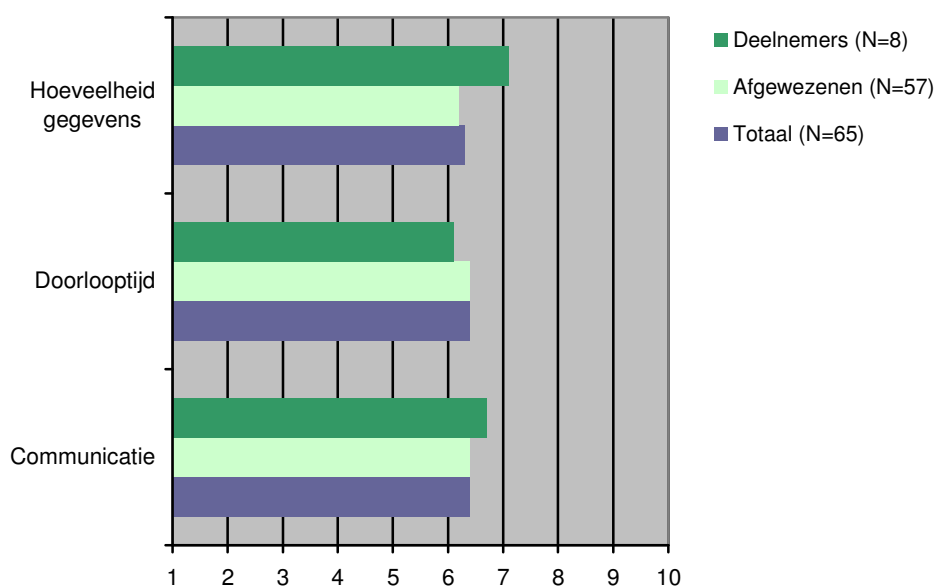
Tabel 4.8 Voorkeuren voor wijzen van aanvragen

Wijze	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Totaal (N=66)
Op papier	11%	16%	15%
Digitaal	67%	72%	71%
Geen voorkeur	22%	9%	11%
Maakt mij niets uit, ik verzorg aanvragen niet zelf	0%	4%	3%
Totaal	100%	100%	100%

We hebben de aanvragers gevraagd hoe zij een aantal **aspecten** van de **aanvraag beoordelen**. Het gaat daarbij om de volgende aspecten: de hoeveelheid gegevens die aangeleverd moest worden, de doorlooptijd van de besluitvorming en de communicatie vanuit DR rondom de aanvraag. In figuur 4.1 hebben we de gemiddelde rapportcijfers van de deelnemers⁵ en afgewezenen voor deze aspecten weergegeven. Daaruit blijkt dat deze uitvoeringsaspecten gemiddeld tussen de zes en de zeven scores. Er kan dus worden geconcludeerd dat de respondenten redelijk tevreden waren over deze aspecten. Bovendien zitten de deelnemers en afgewezenen daarbij redelijk op één lijn.

⁵ Eén deelnemer kon deze vraag niet adequaat beantwoorden.

Figuur 4.1 Beoordeling aspecten rondom aanvraag (rapportcijfer)

We hebben de deelnemers en afgewezenen ook gevraagd hoe zij de **administratieve lasten** van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel beoordelen (zie tabel 4.9). Hiermee bedoelen we de inspanningen (tijd en geld) die het de aanvragers heeft gekost om de aanvraag in te dienen.

Tabel 4.9 Beoordeling administratieve lasten

Oordeel	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Totaal (N=66)
(Zeer) zwaar	11%	40%	36%
Neutraal	33%	35%	35%
(Zeer) licht	56%	19%	24%
Weet niet	0%	2%	2%
N.v.t.	0%	4%	3%
Totaal	100%	100%	100%

Uit de tabel blijkt dat ruim een derde deel van de respondenten – in totaal 24 aanvragers – de administratieve lasten als (zeer) zwaar beoordeeld heeft. Onder deze aanvragers bevinden zich hoofdzakelijk afgewezenen (slechts één deelnemer). We hebben deze respondenten gevraagd wat bij de aanvraag dan vooral veel tijd heeft gekost. De punten die daarbij naar voren zijn gebracht waren:

- Uitvinden hoe digitaal aanvragen werkt: 11 keer genoemd.
- (Gedetailleerd) inschatten van mogelijke effecten: 7 keer genoemd.
- Rond krijgen van de begroting/de financiën: 5 keer genoemd.

Tot slot hebben we de deelnemers en afgewezenen gevraagd of zij nog **specifieke knelpunten** hebben ervaren in de aanvraag- en beoordelingsprocedure. In totaal was hiervan bij veertien respondenten (N=66) sprake. Zes van hen hebben gemist dat er na

afwijzing geen mogelijkheid werd geboden om het voorstel aan te passen en opnieuw in te dienen. Daarnaast vonden vijf respondenten het lastig dat er tijdens de aanvraag- en beoordelingsprocedure geen mogelijkheid was om met vertegenwoordigers van het ministerie/DR/de beoordelingscommissie over de inhoud van het voorstel van gedachten te wisselen. Drie respondenten hebben als knelpunt ervaren dat hun eigen organisatie feitelijk niet goed een beroep op de pilotregeling kon doen. Dit omdat zij vooral op vrijwilligers draaien en de 35%-norm voor externe inzet daardoor als gevolg had dat zij geen of nauwelijks een beroep op externe ondersteuning konden doen voor de uitvoering van hun project.

4.3 Ervaringen met afwijzingen van aanvragen

Uit het voorgaande is gebleken dat een ruime meerderheid van de aanvragers hun aanvraag aangewezen heeft gekregen. We hebben deze groep respondenten enkele specifieke vragen rondom de afwijzing gesteld. Allereerst zijn we bij de afgewezenen nagegaan of de **redenen** om de **aanvraag af te wijzen kenbaar zijn gemaakt**. Voor 55 van de 57 geënquêteerde afgewezenen bleek dit het geval te zijn. Dit hoge aandeel kan verklaard worden door het feit dat, zoals uit de gesprekken met betrokken DR vertegenwoordigers is gebleken, DR de aanvragers zowel gebeld als aangeschreven heeft. Eerst zijn de aanvragers gebeld. Bij de afgewezenen is daarbij in grote lijnen aangegeven waarom hun aanvraag afgewezen was. Vervolgens is dit ook nog in een schriftelijk schrijven gecommuniceerd.

We hebben de 55 afgewezenen – die bekend waren met de redenen voor afwijzing – ook gevraagd welke redenen voor de afwijzing door DR naar voren zijn gebracht. Soms zijn richting afgewezenen meerdere redenen aangedragen. In tabel 4.10 geven we een overzicht van de redenen voor afwijzing zoals die door deze afgewezenen zijn genoemd. We zien daaruit dat afgewezenen vooral op hun netvlies hebben staan dat de aanvraag niet aan de voorwaarden voldeed.

Tabel 4.10 Redenen voor afwijzing

Reden	Afgewezenen (N=55)
Aanvraag voldeed niet aan voorwaarden	62%
Aanvraag kwam qua score onder de kritische grens uit	18%
Aanvraag was niet compleet	16%
Budget was ontoereikend	5%
Niet vernieuwend (genoeg)	5%
Anders	7%
Weet niet	2%

Voor bijna 80% van de afgewezenen (N=55) was de **reden** voor afwijzing ook **duidelijk**. Voor de overige afgewezenen (20%) was dit niet het geval. Acht van deze laatste

afgewezenen vonden dat DR hun aanvraag verkeerd geïnterpreteerd had. Deze respondenten hadden graag extra tekst en uitleg over hun bedoelingen gegeven. Zes van deze afgewezenen vonden de argumentatie van de afwijzing te summier.

Een kwart van de afgewezenen kon, ondanks dat zij natuurlijk niet blij waren met de afwijzing, wel **begrip** opbrengen voor de redenen van afwijzing. Voor driekwart van de afgewezenen was hiervan echter geen sprake⁶. We zijn bij de 41 afgewezenen, die geen begrip voor de redenen van afwijzing hadden, nagegaan wat de achtergronden hiervoor waren. De meest genoemde redenen waren:

- Meningsverschil ten aanzien van interpretatie voorwaarden met DR: 18 keer genoemd.
- Argumentatie was onduidelijk/vaag: 12 keer genoemd.
- Aanvraag is door beoordelaars verkeerd geïnterpreteerd: 8 keer genoemd.
- Gebrek aan kennis bij beoordelaars: 3 keer genoemd.

Om wat meer zicht te krijgen op de vraag hoe de afgewezen respondenten terug kijken op hun aanvraag hebben we hen gevraagd of er punten zijn waarop zij de **aanvraag** achteraf gezien hadden kunnen **verbeteren**. In totaal zagen 24 afgewezenen (N=57) dergelijke verbeterpunten. Voor 28 afgewezenen gold dit niet terwijl 5 afgewezenen deze vraag niet konden beantwoorden. Aan de 24 respondenten die verbeterpunten zagen hebben we gevraagd waarom deze punten destijds niet meegenomen zijn bij de aanvraag. Daarbij zijn de volgende redenen genoemd:

- Pas door de (argumentatie voor de) afwijzing werd ik op dat spoor gezet: 19 keer genoemd.
- We hadden te maken met tijdgebrek: 6 keer genoemd.
- We hadden graag rond de aanvraag al met EL&I/DR over de inhoud van de aanvraag willen praten: 3 keer genoemd.

Drie van de afgewezenen die we geraadpleegd hebben, hebben bezwaar gemaakt tegen de afwijzing. Eén van deze afgewezenen heeft dit op advies van zijn adviseur gedaan. Twee van de drie afgewezenen, die bezwaar hebben gemaakt, hebben daarvoor een beroep op externe deskundigheid gedaan. Ten tijde van de evaluatie liepen twee van deze drie bezwaarprocedures nog. Eén bezwaarprocedure was afgerond en was negatief afgelopen voor de betreffende afgewezenen.

We hebben de drie respondenten, die bezwaar aangetekend hebben, gevraagd hoe zij de afhandeling van het bezwaar door DR (tot het moment van evaluatie) waarderen met een rapportcijfer. Eén van deze personen kon zich hierover nog geen mening vormen. De andere twee personen gaven respectievelijk een 5 en een 8. De respondent die een onvoldoende gaf was met name ontevreden over de argumentatie van de afwijzing van zijn bezwaar.

⁶ Enkele afgewezenen hebben deze vraag niet beantwoord.

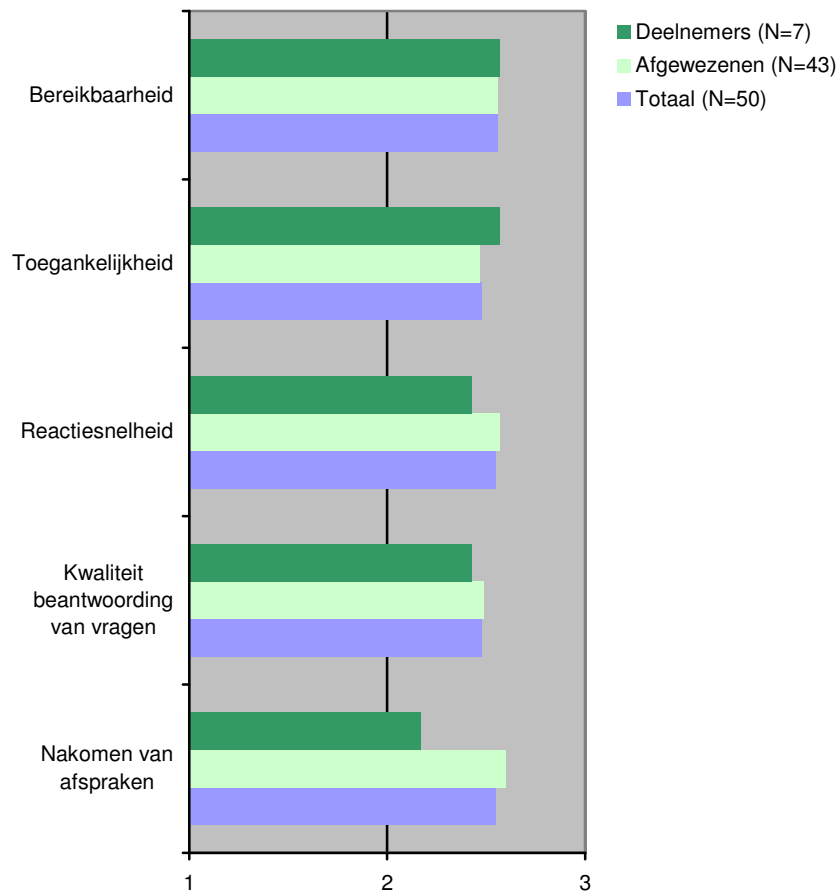
4.4 Ervaringen met dienstverlening Dienst Regelingen

In deze paragraaf zoomen we in op de **beoordeling** van de **dienstverlening** van **DR** vanuit het perspectief van de **doelgroep**. We roepen hierbij in herinnering dat we eerder in deze rapportage al geconstateerd hebben dat de geraadpleegde sleutelpersonen (die niet werkzaam zijn bij DR) over het algemeen (zeer) tevreden waren over de wijze waarop DR uitvoering geeft aan de pilotregeling.

We hebben de verschillende geraadpleegde segmenten van de doelgroep gevraagd om een aantal aspecten van de dienstverlening van DR te beoordelen. Daarbij bleek slechts één van de twaalf geraadpleegde niet-deelnemers rondom de pilotregeling contact te hebben gehad met DR. Daarom laten we in het onderstaande de niet-deelnemers buiten beschouwing en concentreren we ons op de deelnemers en de afgewezenen.

Ruim driekwart van de aanvragers – in totaal 7 van de 9 deelnemers en 43 van de 57 afgewezenen – heeft rondom de aanvraag van de subsidie contact met DR gehad. Aan deze respondenten hebben we gevraagd om een vijftal aspecten van de dienstverlening van DR te beoordelen. Figuur 4.2 bevat de resultaten van deze vraagstelling.

Figuur 4.2 Beoordeling aspecten dienstverlening DR

Legenda:

- 1 = (zeer) slecht
- 2 = neutraal
- 3 = (zeer) goed

De belangrijkste conclusie die uit figuur 4.2 getrokken kan worden is dat de aanvragers over het algemeen positief zijn over de dienstverlening van DR. Deze tevredenheid geldt voor alle vijf aspecten die in bovenstaande figuur opgenomen zijn. Bovendien is deze tevredenheid niet specifiek gerelateerd aan de deelnemers. Ook de afgewezenen zijn gemiddeld gezien (minstens) net zo positief.

Om eventuele verbeterpunten te traceren hebben we specifiek aan de respondenten, die bepaalde aspecten als (zeer) slecht beoordeelden, gevraagd of zij hun antwoord konden toelichten. Ten aanzien van de **bereikbaarheid** hebben zeven respondenten aangegeven dat zij vaak lang moesten wachten voordat zij iemand te spreken kregen. Enkelen van hen hebben daarbij tevens opgemerkt dat zij het keuzemenu storend vonden. Drie respondenten hebben verder opgemerkt dat de juiste personen vaak niet aanwezig waren waardoor zij telkens een andere vertegenwoordiger van DR aan de telefoon kregen. Wat betreft de **toegankelijkheid** hebben zes respondenten gemeld dat er veel doorverbonden moest worden voordat zij een bevredigend antwoord op hun vraag kregen. Bovendien noemden deze respondenten als frictie dat zij daarbij telkens opnieuw moesten uitleggen wat er speelde.

Ten aanzien van de **reactiesnelheid** hebben vijf respondenten zich geërgerd aan het feit dat zij verschillende keren hebben moeten bellen voordat de benodigde inlogcodes werden verstrekt. Wat betreft de **kwaliteit van de beantwoording van vragen** is door zes respondenten aangegeven dat de medewerkers van DR in hun optiek over te weinig kennis van de inhoud en de interpretatie van de regeling beschikten waardoor zij geen adequaat advies konden geven. Enkele van deze respondenten hebben daarbij ervaren dat er door verschillende medewerkers van DR uiteenlopende antwoorden werden gegeven. Ten slotte hebben vijf respondenten ten aanzien van het **nakomen van afspraken** aangegeven dat DR beloofde inlogcodes te verstrekken maar dat zij deze codes vervolgens niet kregen.

4.5 Uitvoering projecten

In deze afsluitende paragraaf staan we kort stil bij de vraag hoe, ten tijde van de evaluatie, de **uitvoering** van de **projecten** verliep waarvoor subsidie is verleend vanuit de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. In deze paragraaf staan dus de negen geraadpleegde deelnemers van de pilotregeling centraal.

Eind 2010 zijn de deelnemers op de hoogte gesteld van het feit dat hun aanvraag gehonoreerd was. Het moment van raadpleging van de deelnemers (maart 2011) lag dus niet ver na deze committering. In deze zin mag het dan ook geen verwondering wekken dat ten tijde van de evaluatie drie projecten zich nog in de opstartfase bevonden terwijl zes projecten al gestart waren met de uitvoering.

Alle negen geraadpleegde deelnemers verwachtten nog steeds dat zij hun project **inhoudelijk** gezien volgens plan uit konden voeren. Verder verwachtten zeven deelnemers de oorspronkelijke planning aan te kunnen houden. Daarentegen twijfelden twee deelnemers of de beoogde doorlooptijd nog wel gehaald zou kunnen worden. Bij één project had dit met een personeelwijziging te maken. Dit project heeft daardoor wat vertraging opgelopen. De betreffende uitvoerder had de hoop echter nog niet definitief opgegeven dat de opgelopen achterstand in de loop van het jaar nog goed gemaakt kan worden. Bij het andere project speelt dat wellicht wat meer tijd nodig zal zijn voor het opvragen en verwerken van feedback van betrokkenen bij het te ontwikkelen product.

In aanvulling op het bovenstaande is uit de gesprekken met Dienst Regelingen gebleken dat alle projecten binnen drie maanden na committering van start zijn gegaan. Alle deelnemers hebben dan ook gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een voorschot van 40% aan te vragen.

5. EFFECTEN

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komt de effectiviteit van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel aan bod. Daarbij merken we op dat we in de evaluatie slechts beperkt aandacht hebben kunnen besteden aan dit thema. Immers, de deelnemers waren op het moment van de evaluatie nog maar net van start gegaan met de uitvoering van hun projecten. Desondanks hebben we een poging gedaan om eerste inzichten te verkrijgen in de effectiviteit van deze regeling. Daartoe zullen we in paragraaf 5.2 eerst ingaan op de betekenis van de ondersteuning vanuit de pilotregeling voor de projecten van de aanvragers. Daarna zoomen we in paragraaf 5.3 in op de doelstellingen van de ondersteunde projecten en eventuele eerste resultaten die daartoe al behaald waren ten tijde van de evaluatie.

5.2 Belang van pilotregeling

Allereerst zijn we bij de deelnemers nagegaan hoe **belangrijk** het **project** voor hun **eigen organisatie** is. Deze vraag is ook relevant voor het verkrijgen van inzicht in de effectiviteit van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Zo maakt het natuurlijk een groot verschil of met de regeling projecten ondersteund worden die belangrijk zijn voor de aanvragende organisaties of dat het gaat om de ondersteuning van meer marginaal van belang zijnde projecten. In tabel 5.1 hebben we de uitkomsten van deze vraagstelling weergegeven. Uit de resultaten van deze tabel blijkt dat voor driekwart van de aanvragers – zowel deelnemers als afgewezenen – de projecten (zeer) belangrijk zijn (waren). Verder hebben alleen enkele afgewezenen aangegeven dat het betreffende project voor hen niet belangrijk was.

Tabel 5.1 Belang van projecten voor aanvragende organisaties

Oordeel	Deelnemers (N=9)	Afgewezenen (N=57)	Totaal (N=66)
(Zeer) belangrijk	78%	77%	77%
Belangrijk noch onbelangrijk	22%	18%	18%
(Zeer) onbelangrijk	0%	5%	5%
Totaal	100%	100%	100%

We hebben de aanvragers, die geantwoord hebben dat het betreffende project (zeer) belangrijk was voor hun organisatie (N=51), gevraagd om hun antwoord toe te lichten. In totaal hebben 21 respondenten aangegeven dat het betreffende project direct gerelateerd is of was aan de kernactiviteiten van de eigen organisatie. Verder hebben 14 respondenten gemeld dat hun organisaties projectmatig werken. Dat wil zeggen dat deze partijen afhankelijk zijn van de uitvoering van projecten waarvoor dan externe financiering

gevonden moet worden. Deze projecten zijn dus van cruciaal belang voor het voortbestaan van dergelijke organisaties. Ten slotte hebben vijf respondenten aangegeven dat hun project een vernieuwende activiteit betreft (betroft) en (dus) ook van groot belang is (was) voor de toekomst van de eigen organisatie.

Ook de door ons geraadpleegde adviseurs onderschrijven het belang van de projecten voor de organisatie van de aanvragers. Alle adviseurs hebben namelijk aangegeven dat zij gemerkt hebben dat hiervan sprake was bij de projectaanvragen waarbij zij betrokken zijn geweest.

Bij de deelnemers en adviseurs hebben we getoetst wat de **belangrijkste redenen** zijn geweest om **gebruik** te maken van de **pilotregeling** Draagvlak Duurzaam Voedsel. De deelnemers hebben hiervoor een aantal redenen aangedragen. Het merendeel van de deelnemers – namelijk zeven van de negen – heeft geantwoord dat zij dat gedaan hebben omdat de regeling qua doelstellingen goed aansluit bij de eigen activiteiten op het gebied van duurzaam voedsel. Verder meldden drie respondenten dat zij destijds voor hun projectideeën al langer op zoek waren naar financiering en dat de pilotregeling wat dit aangaat als geroepen kwam. Ten slotte hebben twee deelnemers geantwoord dat de pilotregeling de enige regeling was waar hun projectidee onder paste. De geraadpleegde adviseurs hebben vergelijkbare argumenten aangedragen daar waar het gaat om de redenen waarom hun 'klanten' gebruik hebben gemaakt van de pilotregeling.

Om meer zicht te krijgen op het **belang** van de **pilotregeling** voor de **doelgroep** hebben we de deelnemers een aantal stellingen voorgelegd. Vervolgens hebben we deze stellingen 'in spiegelbeeld' ook aan de afgewezenen voorgelegd. Tabel 5.2 bevat de uitkomsten van de stellingen voor de negen deelnemers terwijl in tabel 5.3 de bevindingen voor de afgewezenen aan bod komen.

Tabel 5.2 Stellingen betekenis subsidie voor projecten deelnemers

Stelling	Deelnemers (N=9)
Zonder subsidie zouden we het project niet uitgevoerd hebben	11%
Zonder subsidie zouden we het project wat meer over de tijd uitgesmeerd hebben om zo de kosten wat meer te spreiden over de tijd	22%
Zonder subsidie zouden we later gestart zijn omdat we dan meer tijd nodig hadden gehad om zelf voor de financiering zorg te dragen/het geld bij elkaar te krijgen	67%
Zonder subsidie zouden we het project kleinschaliger/minder ambitieus hebben aangepakt om zo kosten te besparen	33%
Zonder subsidie zouden we minder een beroep op externen hebben gedaan om zo kosten te besparen	11%
Zonder subsidie zouden we het project niet met dezelfde kwaliteit kunnen uitvoeren als we nu gedaan hebben	56%
Voor ons project heeft de subsidie geen enkele meerwaarde gehad. Zonder subsidie zouden we namelijk bij dit project alles precies hetzelfde hebben gedaan	0%

Let op: De cijfers in de tabel hebben betrekking op het aandeel van de respondenten dat het eens is met betreffende stelling.

De belangrijkste conclusie die uit tabel 5.2 getrokken kan worden is dat alle negen deelnemers meerwaarde ontleend hebben aan de ondersteuning vanuit de pilotregeling. Wat dit aangaat is er bij de deelnemers dan ook geen sprake van zogenoemde 'free riders' die hun project ook zonder ondersteuning op precies dezelfde wijze uitgevoerd zouden hebben. De meerwaarde van de ondersteuning zit hem voor de deelnemers vooral in zaken zoals het eerder en kwalitatief beter uit kunnen voeren van hun projecten.

Om bovenstaande bevindingen vanuit de deelnemers nader te verifiëren hebben we ook de afgewezenen de stellingen van tabel 5.2 – maar dan in spiegelbeeld – voorgelegd. Voor de resultaten daarvan verwijzen we naar tabel 5.3.

Tabel 5.3 Gevolgen missen subsidie voor projecten afgewezenen

Stelling	Afgewezenen (N=57)
Met subsidie zouden we het project wel uitgevoerd hebben	58%
Met subsidie hadden we het project sneller kunnen uitvoeren (nu moeten we temporiseren omdat we middelen bijeen moeten brengen)	21%
Met subsidie hadden we sneller van start kunnen gaan	25%
Met subsidie zouden we het project grootschaliger hebben kunnen aanpakken	26%
Met subsidie hadden we meer een beroep op externen kunnen doen	11%
Met subsidie hadden we het project kwalitatief beter kunnen aanpakken	18%
Voor ons project zou de subsidie geen enkele meerwaarde hebben gehad. Met subsidie zouden we het project namelijk op precies dezelfde wijze hebben aangepakt	0%

Let op: De cijfers in de tabel hebben betrekking op het aandeel van de respondenten dat het eens is met betreffende stelling.

De belangrijkste conclusie die uit tabel 5.3 getrokken kan worden is dat de bevindingen vanuit de deelnemers in feite bevestigd worden door de afgewezenen. Ook hier zien we bijvoorbeeld – zie de laatste stelling uit tabel 5.3 – dat alle afgewezenen de meerwaarde van de pilotregeling onderschrijven. Belangrijk is verder om te constateren dat meer dan de helft van de afgewezenen aangegeven heeft dat zij met ondersteuning hun project wel uitgevoerd zouden hebben. Hiervan was op het moment van de evaluatie dus geen sprake: meer dan de helft van de projecten van de afgewezenen was (vooralsnog) afgeblazen. Verder heeft ongeveer een vijfde tot een kwart van de afgewezenen ook naar voren gebracht dat zij met ondersteuning vanuit de pilotregeling eerder hadden kunnen starten dan wel het project sneller, grootschaliger en/of kwalitatief hoogwaardiger kunnen uitvoeren.

Ook de geraadpleegde adviseurs hebben op een vergelijkbare wijze als hierboven aan bod is gekomen de meerwaarde van de pilotregeling voor de projecten van hun klanten onderschreven. Deze adviseurs waren overigens allemaal betrokken geweest bij afgewezen aanvragen. Eén adviseur heeft aangegeven dat door het missen van de subsidie de klant het project definitief heeft afgeblazen. De overige drie adviseurs noemden dat het project van hun klant door het missen van de ondersteuning nu kleinschaliger uitgevoerd zal worden (2 keer genoemd), kwalitatief minder goed (2 keer genoemd), meer over de tijd uitgesmeerd (2 keer genoemd), later zal starten (1 keer genoemd) en/of dat er in mindere mate een beroep op externen zal worden gedaan (1 keer genoemd).

We hebben de afgewezen aanvragers nog enkele aanvullende vragen gesteld om meer zicht te krijgen op het belang van de pilotregeling. Zo hebben we de afgewezenen gevraagd of zij **specifiek** door de **pilotregeling** Draagvlak Duurzaam Voedsel aangezet zijn tot het **ontwikkelen** van het **projectvoorstel** of dat dit daar (deels) los van stond (zie tabel 5.4).

Tabel 5.4 Mate waarin pilotregeling indieners heeft aangezet tot het ontwikkelen van het voorstel

Antwoordcategorie	Afgewezenen (N=57)
Voorstel is specifiek voor de regeling ontwikkeld	44%
Voorstel zou sowieso wel ontwikkeld zijn	25%
Hadden het idee voor voorstel min of meer 'kant en klaar' liggen	32%
Totaal	100%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat bijna de helft van de afgewezenen (25) het voorstel **specifiek voor de pilotregeling ontwikkeld heeft**. Dit duidt er op dat de pilotregeling ook duidelijk een 'aanjaagfunctie' heeft gehad. Van deze 25 afgewezenen hadden 18 respondenten hun project vanwege het missen van de subsidie (vooralsnog) afgeblazen. Daarentegen hadden zeven van deze afgewezenen hun project wel op één of andere wijze doorgezet (kleiner, later, minder ambitieus). Hieruit blijkt dat de pilotregeling ook een neveneffect heeft gehad in die zin dat een aantal aanvragers specifiek door de regeling aangezet is tot het ontwikkelen van een projectvoorstel dat vervolgens, ondanks het missen van de subsidie, toch op één of andere wijze doorgang heeft gevonden.

Zoals uit tabel 5.3 blijkt hadden 33 van de 57 afgewezen voorstellen als gevolg van de afwijzing (vooralsnog) geen doorgang gevonden. Enkele penvoerders van deze afgewezen voorstellen hebben aangegeven dat ze nog wel willen proberen om elders financiering voor het project te vinden maar vooralsnog zijn ze daar dus niet in geslaagd. Per saldo waren 24 voorstellen van de afgewezenen dus wel op één of andere wijze doorgezet. We zijn bij de penvoerders van deze voorstellen nagegaan hoe zij het **mislopen** van de **subsidie** hebben **ondervangen** (zie tabel 5.5).

Tabel 5.5 Wijze waarop missen van subsidie ondervangen is (meerdere antwoorden mogelijk)

Wijze	Afgewezenen (N=24)
We hebben het project aangepast (kleiner, later, spreiding over de tijd, e.d.) om zo het verlies van subsidie op te vangen	100%
We hebben zelf onze eigen bijdrage verhoogd	25%
We hebben andere subsidiebronnen aan weten te boren	25%
We hebben sponsoring van commerciële partijen verkregen	4%

De resultaten van deze tabel duiden er op dat deze afgewezenen in de eerste plaats concessies hebben gedaan aan hun oorspronkelijke plan (zie ook tabel 5.3). Verder heeft een kwart van deze afgewezenen zelf de eigen bijdrage verhoogd en/of is er in geslaagd om elders subsidie aan te boren. We hebben de zes afgewezenen die elders subsidie hadden weten te verkrijgen gevraagd om welke subsidiebron het daarbij ging. Vier van hen waren bereid om daar inzicht in te verschaffen. Bij twee afgewezenen ging het om

een gemeentelijke overheid, bij één afgewezen om het Oranjerfonds en bij één afgewezen om de regionale GGD.

Ten slotte zijn we bij de deelnemers nagegaan of zij, wanneer de pilotregeling niet had bestaan, bereid en in staat zouden zijn geweest om dan de **kosten** van het project **volledig zelf te dragen**. De deelnemers hebben unaniem verklaard dat zij daartoe wel bereid maar niet in staat zouden zijn geweest.

5.3 Eerste resultaten deelnemers

In deze paragraaf schenken we aandacht aan de vraag welke eerste resultaten de deelnemers op het moment van de evaluatie al hadden weten te boeken. We merken daarbij (nogmaals) op dat de deelnemers daartoe nog maar beperkt tijd hadden gehad omdat hun projecten nog maar enkele maanden geleden geëncmitteerd waren.

Om de eerste resultaten in een breder perspectief te kunnen plaatsen geven we allereerst inzicht in de uiteindelijke **'overall' doelstellingen** die met de ondersteunde projecten beoogd worden. Bij het indienen van de aanvraag moesten aanvragers dit namelijk aangeven. In tabel 5.6 hebben we deze doelstellingen van de projecten van de negen deelnemers weergegeven.

Tabel 5.6 Doelstellingen projecten deelnemers

Naam project	'Overall' doelstelling
Rotterdamse Oogstkaravaan	Duurzame voedselproducten uit de regio Rotterdam presenteren zich met een karavaan van verleidelijke, innovatieve en mobiele units tijdens (jongeren) evenementen in de stad
Bananasplit, hier en elders	Jongeren in het voortgezet onderwijs bewust maken van de keuze om duurzaam voedsel te consumeren en daarmee aanzetten tot gedragsverandering; via hen ook hun ouders en andere consumenten in de brede samenleving bereiken
Trendsetters in Duurzaam Voedsel	Toekomstige horecamanagers- en koks aan de slag met duurzaam voedsel
Beter (W)eten!	Beter (W)eten, een gezonde richting voor het basisonderwijs is gericht op het verbeteren van de samenwerking en het bevorderen van informatieuitwisseling tussen de verschillende organisaties die initiatieven ontplooiën en programma's ontwikkelen op het gebied van duurzame voedsel educatie richting het basisonderwijs (en buitenschoolse opvang) in de provincie Limburg
YFM academie	Lesprogramma voor jonge professionals en studenten uit de horeca, landbouw en voedingssector ter bevordering van een integrale verduurzaming van het voedselsysteem
Villa Eeckhoorn, a serious game	De ontwikkeling van Villa Eeckhoorn; een groen en gratis toegankelijk educatief online spel voor jongeren (10-12 jaar), hetgeen deelnemers op een spannende, interactieve manier het belang van duurzame voeding, een duurzame omgang met voedsel en een gezonde eetcultuur zelf laten ervaren
Kook met mij mee!	Kook met mij mee! is een project dat de kracht van basisschoolleerlingen gebruikt voor het promoten van een lekker en duurzaam voedingspatroon onder hun leeftijdsgenoten, ouders en de buurtbewoners
Echt eten in de Eemstad	Project gericht op uitvoering van brede activiteitenwaaier voor burgerconsumenten en foodprofs uit stadsregio Amersfoort om a) hen te verlekkeren tot consumeren en/ of verwerken van 'echt' eten, b) onderlinge dialoog over duurzaam voedsel te faciliteren en versterken en c) zodoende een steviger fundament te leggen onder de (verdere ontwikkeling van een) Amersfoortse Voedselstrategie
Food from the Hood	Food from the Hood verbindt jongeren op een smaakmakende eigentijdse manier met duurzaam bij hen in de buurt geproduceerd voedsel, waarbij de jongeren middels een creatief educatief programma een crossmediale campagne ontwikkelen van zelfgemaakte reclame-animatieclips ter promotie van duurzame regionale producten, zodat zij aan een breed publiek kunnen laten zien dat je als consument met de keuze voor duurzaam voedsel een positief verschil kan maken voor het welzijn van mens en natuur

Voor het behalen van de in tabel 5.6 gepresenteerde doelstellingen dienen deelnemers ook **concrete 'producten'** te realiseren. In de onderliggende projectbeschrijvingen hebben de aanvragers nader moeten concretiseren om welke producten het daarbij gaat. In tabel 5.7 hebben we deze producten van deelnemers opgenomen. In de gesprekken met deelnemers zijn we vervolgens nagegaan welke tussentijdse resultaten op het moment van de evaluatie eventueel al geboekt waren ten aanzien van deze producten. Ook deze resultaten hebben we in tabel 5.7 opgenomen. Om de privacy te borgen hebben we ervoor gekozen om deze resultaten te anonimiseren. Dit betekent dat de volgorde van de projecten in tabel 5.7 niet overeenkomt met die van tabel 5.6.

Tabel 5.7 Realisatie afgeleide doelstellingen op het moment van evaluatie

Project	'Producten'	Voortgang realisatie 'producten'
A	Opleveren online applicatie, deze toepassen op 2 scholen, verder uitrollen naar 40 scholen, bereik 1.000 leerlingen en op termijn 50.000 leerlingen	De applicatie is in ontwikkeling, delen zijn al gereed en worden door 2 scholen gebruikt
B	Lesmodule en online applicatie voor opleidingen ontwikkelen, toepassen op 6 tot 9 scholen, docententraining (20 deelnemers), 600 leerlingen werken met methode, 400 deelnemers aan online applicatie, landelijk uitrollen naar 60 opleidingen	Lesmethode en online applicatie zijn in ontwikkeling
C	Lesmodule en digitaal ondersteunend materiaal voor bewustwording in voortgezet onderwijs, deelname van 450 leerlingen van 9 scholen en betrokkenheid van 675 ouders	Lesmodule is in ontwikkeling. De eerste delen ervan worden al op 1 school (door 50 leerlingen) gebruikt
D	Online applicatie en fysiek loket waarmee alle initiatieven o.g.v. duurzaam voedsel educatie in een afgebakend gebied in kaart worden gebracht, afsluiting met een symposium	Online applicatie is in conceptvorm gereed
E	Ontwikkeling lespakket en online platform voor voortgezet onderwijs, toepassing d.m.v. 6 workshops op 3 scholen, bereik van 180 leerlingen die met resultaten aan de slag gaan. Ontwikkeling van bijbehorend promotiemateriaal	Lespakket is in ontwikkeling
F	Ontwikkeling diverse activiteiten: 4 mobiele kookworkshops (120 deelnemers), pannenkoekenfabriek (120 kinderen), moestuincoach (250 gezinnen), excursies (200 deelnemers) online platform (250 bezoekers per maand), 3 workshops op boerderij (elk 20 deelnemers), diverse persberichten en brochures	Online platform is in de lucht maar nog wel in ontwikkeling, persberichten en brochures zijn verschenen
G	Ontwikkeling lesprogramma en communicatieplan voor primair onderwijs, 180 leerlingen volgen programma, 300 personen maken kennis met 7 plantaardige maaltijden, 150 personen nemen deel aan kookdemonstraties, opzetten online platform (500 bezoekers per maand) en organisatie van 2 fotobijeenkomsten	Lesprogramma bestaand uit 10 lessen is klaar, 190 leerlingen nemen deel aan programma, 3 maaltijden zijn georganiseerd, platform is online, 150 personen volgen kookdemonstraties
H	Wedstrijd onder 75 tot 100 studenten om duurzaam voedsel te promoten, 5 inzendingen worden gerealiseerd, catalogus ideeën en inzending op festivals, plan voor verdere uitrol	Wedstrijd wordt uitgeschreven (voorwaarden daarvan worden bepaald)
I	Ontwikkeling lesprogramma (7 bijeenkomsten) voor professionals in food (deelname door 25 personen), verslagen over de lesdagen, online platform en website	Er zijn 4 bijeenkomsten (28 deelnemers per keer) geweest, promotie via website

Aan de hand van bovenstaande tabel kan worden geconcludeerd dat alle projecten ten tijde van de evaluatie al bezig waren met de realisatie van hun producten en (daarmee) doelstellingen en dat een deel van de deelnemers ook al tussentijdse resultaten had weten te boeken. Alle geraadpleegde deelnemers verwachtten op het moment van de evaluatie nog steeds dat zij er in zullen slagen om hun oorspronkelijk beoogde producten en doelstellingen te realiseren.

In de gesprekken met vertegenwoordigers van de deelnemers zijn we ook nagegaan of zij zich met hun projecten richten op bepaalde **doelgroepen** en op welke **aspecten** van duurzaam voedsel daarbij dan ingezet wordt. We hebben hier een viertal aspecten onderscheiden, namelijk: het vergroten van het draagvlak en/of de aandacht voor duurzaam voedsel, het vergroten van de kennis van duurzaam voedsel en het realiseren van gedragsverandering ten aanzien van duurzaam voedsel. In tabel 5.8 hebben we deze aspecten en de doelgroepen waarop de projecten zich richten opgenomen. In de tabel is verder weergegeven of de deelnemers met hun projecten uiteindelijk bij de onderscheiden doelgroepen resultaten willen boeken daar waar het gaat om de zojuist genoemde aspecten rondom duurzaam voedsel. We hebben alleen aandacht geschonken aan de ambities van de projecten omdat het moment van evaluatie nog te vroeg was om naar concrete resultaten op dit terrein te vragen.

Tabel 5.8 Doelgroepen en aspecten rondom duurzaam voedsel waar projecten zich op richten

Project	Doelgroep	Draagvlak	Aandacht	Kennis	Gedragsverandering
A	Tieners (10-12 jaar)	X		X	
B	Leerlingen horeca- en koksopleiding		X	X	
C	Leerlingen voortgezet onderwijs	X		X	X
D	Primair onderwijs en BSO	X	X		
E	Tieners (12-18 jaar)	X	X	X	
F	Consumenten in het algemeen			X	X
G	Leerlingen primair onderwijs in achterstandswijk (en hun sociale netwerk)	X		X	X
H	Jongeren (15-25 jaar)		X		X
I	Jonge professionals en studenten in food (18-30 jaar)		X	X	

We zien uit tabel 5.8 allereerst dat **vooral jongeren/leerlingen de doelgroep** vormen van de ondersteunde projecten. De achterliggende gedachte van de betreffende projecten is veelal dat het hierbij gaat om 'consumenten van de toekomst' en dat het dus zinvol is om de inspanningen op deze doelgroep te richten. Verder blijkt dat in de projecten vooral ingezet wordt op het vergroten van de kennis op het gebied van

duurzaam voedsel. Echter, ook de andere aspecten die in tabel 5.8 onderscheiden zijn komen aan bod.

Om zicht te krijgen op de mogelijke **spin-off** of uitstralingseffecten die op termijn behaald kunnen worden hebben we de deelnemers allereerst gevraagd of zij hun eigen project eventueel als voorbeeldproject – good practice – zien voor andere partijen. Zeven van de negen deelnemers hebben deze vraag in bevestigende zin beantwoord. Bij drie van deze zeven deelnemers wordt dit mede gestaafd door het feit dat andere partijen nu al te kennen hebben gegeven dat zij interesse hebben in de resultaten van het project.

In de gesprekken met deelnemers zijn we verder nagegaan wat zij zelf doen of gaan doen om de resultaten van hun project breder uit te rollen. Twee deelnemers hebben aangegeven dat zij hun website willen gebruiken voor het presenteren van de opbrengsten van hun project. Twee andere deelnemers meldden dat zij voornemens waren om presentaties of workshops over hun project te gaan verzorgen. Weer twee andere deelnemers waren van plan om de resultaten van hun project schriftelijk vast te leggen in de vorm van bijvoorbeeld brochures of persberichten. Eén deelnemer is voornemens om de gemeente in te schakelen zodat het project ook bij andere scholen kan worden uitgerold.

Ten slotte hebben we de deelnemers de vraag gesteld in hoeverre zij in staat zijn om het uitdragen van de resultaten van hun projecten zelfstandig te realiseren. Daaruit is naar voren gekomen dat de deelnemers wel een bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van spin-off, via activiteiten zoals hierboven genoemd, maar dat de mogelijkheden daarvoor wel begrensd c.q. beperkt zijn. Vanuit de deelnemers is dan ook aangegeven dat voor een meer structurele aanpak van het uitdragen en verankeren van de resultaten extra inspanningen nodig zullen zijn. Daarbij wordt ook de suggestie gedaan dat het ministerie van EL&I hier een extra inzet op zou kunnen plegen. Een bijkomstig voordeel van betrokkenheid van het ministerie is in de optiek van de betreffende deelnemers dat de resultaten zo ook breder uitgerold kunnen worden. Dit omdat deze uitrol dan niet alleen afhankelijk is van het (meer beperkte) netwerk van de deelnemers.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk zullen we in de eerste plaats de belangrijkste conclusies formuleren die op grond van de bevindingen van de voorgaande paragrafen getrokken kunnen worden. Dit zullen we in paragraaf 6.2 doen. Vervolgens zullen we in paragraaf 6.3 een aantal lessen naar de toekomst trekken die uit de resultaten van de evaluatie te destilleren zijn.

6.2 Conclusies

We zullen onze conclusies ordenen aan de hand van de thema's die in de evaluatie centraal hebben gestaan. Dit impliceert dat we in het navolgende respectievelijk aandacht zullen schenken aan de thema's: 'Aansluiting bij behoeften van het veld', 'Organisatie en uitvoering' en 'Effectiviteit'. Het thema 'Leerervaringen' komt in paragraaf 6.3 aan bod. In die paragraaf zullen we namelijk een aantal aanbevelingen presenteren.

Aansluiting bij behoeften van het veld

Op basis van de resultaten van de evaluatie kan worden geconcludeerd dat de pilot-regeling Draagvlak Duurzaam Voedsel over het algemeen **goed aansloot** bij de **behoeften van het veld**. Deze conclusie kan vanuit verschillende invalshoeken onderbouwd worden. Uit deze invalshoeken volgen overigens op onderdelen ook nog enkele verbeterpunten.

Allereerst is uit de evaluatie naar voren gekomen dat de pilotregeling zich in een **grote belangstelling** heeft mogen verheugen. Zo was de animo voor de kick-off bijeenkomst dusdanig groot dat er een stop ingesteld moest worden op het aantal deelnemers. Verder zijn bijna 90 aanvragen voor de pilotregeling ingediend. Daarmee was de pilotregeling ruimschoots overtekend en kon er uiteindelijk maar een beperkt deel van de aanvragen gehonoreerd worden.

Een andere relevante bevinding voor bovenstaande conclusie is dat gebleken is dat een ruime meerderheid van de doelgroep **tevreden** is over de **informatievoorziening** rondom de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel. Zo schat een ruime meerderheid van de respondenten, die daar zicht op had, in dat de pilotregeling ten tijde van de openstelling goed bekend was onder de doelgroep. Ook over de kwaliteit van de informatievoorziening rondom de pilotregeling is de doelgroep veelal positief. Het LNV-Loket, de kick-off bijeenkomst en internet (onder andere het netwerk Smakelijk Duurzaam) zijn daarbij belangrijke kanalen geweest.

Ten aanzien van de **beoordelingscriteria** komt uit de evaluatie het beeld naar voren dat aanvragers van te voren goed bekend waren met deze criteria. Bovendien waren deze criteria voor het merendeel van de aanvragers duidelijk. Ook de geraadpleegde leden

van de beoordelingscommissie konden over het algemeen redelijk goed uit de voeten met deze criteria. Wel wordt vanuit deze leden de suggestie gedaan om bij een eventueel vervolg met name het criterium doelmatigheid nader te verbijzonderen en één of enkele beoordelingscriteria toe te voegen. In de aanbevelingen komen we daar op terug.

Verder hebben we gezien dat ook de **modaliteiten** van de pilotregeling over het algemeen op draagvlak van de doelgroep kunnen rekenen. Niet alleen de deelnemers maar ook de afgewezenen zijn daar namelijk in grote lijnen tevreden over. Er is echter één modaliteit die wat dit aangaat duidelijk uit de toon valt. Dit is de voorwaarde die luidt dat partijen met een winst oogmerk niet mee mogen financieren. Bij alle geraadpleegde deelsegmenten van de doelgroep – deelnemers, afgewezenen en niet-deelnemers – bestaat er geen draagvlak voor deze modaliteit. De doelgroep heeft met name kritiek op het feit dat hiermee de financiële hefboomwerking van de pilotregeling drastisch gereduceerd wordt, de subsidieafhankelijkheid van aanvragers hiermee bevorderd wordt en een rem wordt gezet op een meer professionele uitvoering van de projecten. Verder plaatsen met name enkele deelnemers kanttekeningen bij het feit dat de doorlooptijd van de projecten maximaal één jaar mag bedragen en dat er maar in beperkte mate een beroep op externen gedaan mag worden (het zogenoemde 35%-criterium).

Ten slotte blijkt het grote draagvlak voor de pilotregeling ook nog eens uit het feit dat de geraadpleegde vertegenwoordigers van de doelgroep vrijwel unaniem van mening zijn dat het belangrijk is dat de pilotregeling in de **toekomst wederom opengesteld** wordt. Dit wordt bijvoorbeeld onderbouwd door er op te wijzen dat de pilotregeling tot nu toe nog maar een zeer beperkt deel van de potentiële markt heeft kunnen bedienen. Dat deze markt er nog steeds ligt blijkt ook uit het feit dat ongeveer vier op de vijf afgewezenen, ondanks hun afwijzing voor de eerste openstelling, zeer waarschijnlijk opnieuw een aanvraag in zal dienen indien de pilotregeling wederom opengesteld wordt.

Organisatie en uitvoering

Uit de resultaten van de evaluatie volgt dat de **organisatie en uitvoering** van de pilotregeling in **grote lijnen voorspoedig** verlopen is. Er zijn wat dit aangaat dan ook geen belangrijke knelpunten uit de evaluatie naar voren gekomen. Wel zijn op enkele onderdelen verbeterpunten naar voren gekomen die hieronder nog aan bod zullen komen bij de bespreking van specifieke uitvoeringsaspecten.

Voor een ruime meerderheid van de doelgroep was het **duidelijk** hoe de **aanvraag- en beoordelingsprocedure** zou gaan verlopen. Voor zover er sprake was van onduidelijkheden hebben deze zich met name bij de afgewezenen gemanifesteerd. Bijna een derde deel van deze groep heeft namelijk aangegeven dat zij hiermee te maken heeft gehad. Dit heeft vooral te maken gehad met de typen gegevens die aangeleverd moesten worden.

De uitkomsten van de evaluatie duiden er verder op dat de pilotregeling **redelijk goed toegankelijk** is geweest voor de doelgroep. Zo heeft maar een zeer beperkt deel van de aanvragers een beroep op externe deskundigheid gedaan om een aanvraag op te stellen. In het verlengde hiervan is er bij de pilotregeling dan ook nauwelijks sprake

geweest van een 'weglekeffect' van een deel van de subsidie naar externe adviseurs. Hoewel een ruime meerderheid van de aanvragers de aanvraag zelf verzorgd heeft is dit niet altijd zonder slag of stoot gegaan. Bijna de helft van deze aanvragers heeft namelijk aangegeven dat zij het aanvragen van de subsidie als (zeer) lastig hebben ervaren. Deze aanvragers hebben vooral fricties ondervonden met het digitale systeem (ontbreken van inlogcodes en het niet kunnen uploaden van documenten), de mate van detail die gevraagd werd en de interpretatie/breedte van de criteria.

Uit de raadpleging van sleutelpersonen, waaronder leden van de beoordelingscommissie, is naar voren gekomen dat de **beoordelingsprocedure goed verlopen** is. Zo was in de optiek van deze personen sprake van een juiste mix van deskundigheid en een grote mate van betrokkenheid. Dit laatste blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat meer dan 60 projecten in de commissie besproken zijn waarvoor twee dagen uitgetrokken zijn. Ter voorbereiding daarop hebben de leden van deze commissie al deze projecten individueel beoordeeld. Wel bestaat er, zoals hierboven vermeld, naar de toekomst vanuit de beoordelingscommissie behoefte aan verdere uitwerking en/of aanvulling van de beoordelingscriteria.

Ten aanzien van de vraag of een vaste **openstellingperiode** bij de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel al dan niet een pré is lopen de meningen bij de doelgroep vrij sterk uiteen. Daarentegen kan op basis van de resultaten van de evaluatie wel geconcludeerd worden dat de maand juli als openstellingsperiode op weinig draagvlak kan rekenen. Vanwege de vakantieperiode leidt dit voor diverse aanvragers tot extra complicaties of inspanningen.

De oorspronkelijke opzet om **aanvragen** zoveel mogelijk **digitaal** in te laten dienen is niet geheel uit de verf gekomen. Ongeveer een derde deel van de aanvragers heeft de aanvraag namelijk op papier – of zowel op papier als digitaal – ingediend. Dit heeft enerzijds te maken met het feit dat een (beperkt) deel van de aanvragers sowieso de voorkeur heeft voor deze wijze van aanvragen. Anderzijds is een deel van de aanvragers, zoals hierboven aangegeven, tegen fricties aangelopen bij de digitale route. Deze papieren aanvragen hebben relatief meer inspanningen van DR gevergd dan digitale aanvragen.

DR heeft extra inspanningen gepleegd om zowel de **deelnemers** als de **afgewezenen** te **informer**en over de **uitkomsten** van de **beoordelingsprocedure**. Dit heeft namelijk zowel telefonisch als schriftelijk plaatsgevonden. Dit blijkt ook effectief te zijn geweest in die zin dat een ruime meerderheid van de afgewezenen aangegeven heeft dat de redenen voor afwijzing duidelijk aan hen gecommuniceerd zijn. Tegelijkertijd kon een meerderheid van de afgewezenen geen begrip opbrengen voor deze redenen. Deze respondenten verschilden vooral van mening ten aanzien van de interpretatie van de voorwaarden van de pilotregeling. Een beperkt aantal afgewezenen heeft bij DR bezwaar gemaakt tegen de afwijzing van hun aanvraag.

De doelgroep van de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel is over het algemeen positief over de **kwaliteit van dienstverlening van DR**. Enerzijds worden verschillende

deelaspecten van deze dienstverlening (zoals bereikbaarheid, nakomen van afspraken) ook allemaal afzonderlijk positief beoordeeld door de doelgroep. Anderzijds is er nauwelijks sprake van verschil in gemiddelde beoordeling door afgewezenen en deelnemers. Een beperkt deel van de geraadpleegde aanvragers heeft wel verbeterpunten aangedragen voor de dienstverlening vanuit DR. De belangrijkste 'rode draden' daaruit zijn de volgende. In de eerste plaats hebben enkele aanvragers moeite ondervonden om hun inhoudelijke vragen adequaat beantwoord te krijgen. Dit had volgens deze respondenten te maken met zaken als afwezigheid van personen, gebrek aan deskundigheid en/of veel 'doorschakelen'. Ten tweede is een (beperkt) deel van de aanvragers tegen fricties aangelopen bij het (tijdig) verkrijgen van de vereiste inlogcodes.

Effectiviteit

Op het moment van de evaluatie hadden de aanvragers nog maar vrij recent uitsluitend gekregen over hun aanvraag. Dit impliceert dat in de evaluatie niet zinvol aandacht besteed kon worden aan de resultaten en effecten die bijvoorbeeld met de ondersteunde projecten behaald waren. Ten tijde van de evaluatie bevonden de gehonoreerde projecten zich in de opstartfase of waren zij net in uitvoering genomen.

Wel hebben we in de evaluatie aandacht kunnen besteden aan de eerste stap in de effectiviteitsketen van een instrument. Bij deze eerste stap, die we ook wel aanduiden met de term '**eerste orde effecten**', gaat het primair om de vraag of met een bepaald instrument iets extra's in gang gezet is bij de doelgroep. Effectiviteit van een instrument begint met deze eerste stap. Immers, indien met een regeling niets extra's in gang gezet wordt bij de doelgroep, en de doelgroep ook zonder subsidie precies hetzelfde gehandeld zou hebben, is per definitie sprake van een niet-effectief instrument.

Uit de resultaten van de evaluatie is gebleken dat de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel duidelijk een **meerwaarde** heeft gehad daar waar het gaat om deze **eerste stap** van de **effectiviteitsketen**. Zo hebben alle geraadpleegde deelnemers aangegeven dat de financiële ondersteuning vanuit deze pilotregeling van belang is geweest voor hun projecten. Zonder deze ondersteuning zouden de betreffende projecten bijvoorbeeld nu (nog) niet opgestart kunnen worden of hadden er concessies gedaan moeten worden aan de kwaliteit of omvang van deze projecten.

Bovenstaande bevindingen vanuit de deelnemers worden in feite bevestigd vanuit de raadpleging van afgewezenen. Daaruit is namelijk gebleken dat het **missen** van **financiële ondersteuning** vanuit de pilotregeling **aanzienlijke consequenties** heeft gehad voor de **projecten van de afgewezenen**. Zo is een meerderheid van deze projecten daardoor helemaal afgeblazen. Voor zover deze projecten nog wel op een of andere wijze doorgang hebben gevonden heeft het merendeel van de betreffende afgewezenen daaraan concessies moeten doen. Bij deze concessies dient gedacht te worden aan zaken zoals een kleinschaliger uitvoering en/of een vertraagde dan wel meer langdurige uitvoering (om kosten over de tijd te spreiden) van de betreffende projecten. Een belangrijk resultaat is verder dat de afgewezenen unaniem aangegeven hebben dat het verkrijgen van subsidie vanuit de pilotregeling één of meerdere positieve effecten op hun projecten zou hebben gehad. Een andere relevante bevinding is nog dat bijna de

helft van de afgewezenen gemeld heeft dat zij specifiek voor de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel het voorstel ontwikkeld heeft. Van deze groep is ongeveer een kwart, ondanks de afwijzing, toch op een of andere wijze doorgedaan (veelal met het doen van concessies zoals hierboven beschreven). In deze zin heeft de pilotregeling ook nog een bepaald (neven)effect gehad bij projecten waaraan geen middelen gecommiteerd zijn.

Zoals op grond van de 'levensfase' van de ondersteunde projecten verwacht kon worden waren er op het moment van de evaluatie nog niet of in zeer beperkte mate resultaten geboekt. Voor zover wel sprake was van eerste tussentijdse resultaten dient gedacht te worden aan zaken zoals het ontwikkelen van (digitaal) lesmateriaal, het opzetten van websites of het organiseren van diverse bijeenkomsten. Relevant is wel dat alle deelnemers nog steeds verwachtten dat zij hun oorspronkelijk beoogde doelstellingen – zoals verwoord in de projectaanvragen – zullen realiseren. Bij deze doelstellingen dient gedacht te worden aan het behalen van resultaten op het gebied van bijvoorbeeld het beleggen van verschillende bijeenkomsten of het toepassen van nieuw ontwikkeld lesmateriaal.

6.3 Aanbevelingen

In deze afrondende paragraaf zullen we een aantal aanbevelingen formuleren. Het gaat hier om aanbevelingen die rechtstreeks voortvloeien uit de resultaten van de evaluatie zoals die in het voorgaande gepresenteerd zijn. Deze aanbevelingen kunnen van nut zijn indien in de toekomst overwogen wordt om de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel, of een variant daarop, (wederom) open te stellen. Onze aanpak zal er steeds uit bestaan dat we eerst de betreffende aanbeveling zullen presenteren en dan de toelichting daarop.

1. *Werk de beoordelingscriteria nader uit.*

Achtergrond

In de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel werd met een tweetal criteria gewerkt: doelmatigheid en aansluiting bij het beleid. Bij eventuele vervolgoopenstellingen verdient het aanbeveling om met name het criteria doelmatigheid nader te verbijzonderen naar deelaspecten. Enerzijds biedt dit houvast en duidelijkheid voor leden van de beoordelingscommissie ten aanzien van de vraag waar zij bij de beoordeling van aanvragen, wat dit criterium betreft, met name op moeten letten. Anderzijds zijn ook aanvragers hier om dezelfde redenen bij gebaat. Dit omdat het daarmee duidelijker voor hen wordt hoe en op welke punten toetsing van dit criterium plaats zal vinden.

2. Overweeg om criteria zoals innovativiteit en/of effectiviteit toe te voegen.

Achtergrond

Zoals in de voorgaande aanbeveling aangeven, kende de pilotregeling twee beoordelingscriteria. Ook in verhouding tot andere regelingen gaat het hierbij om een beperkt aantal criteria. Veelal worden meer beoordelingscriteria gehanteerd, bijvoorbeeld omdat hierdoor de mogelijkheden voor het differentiëren tussen aanvragen worden vergroot. Een ander argument voor het toevoegen van één of enkele criteria is dat met toepassing van de huidige criteria vernieuwende/innovatieve aanvragen niet echt extra konden scoren. Om deze redenen verdient het aanbeveling om een criterium als innovativiteit toe te voegen. Daarnaast zou eventueel ook nog gedacht kunnen worden aan het toevoegen van een criterium als 'effectiviteit' of 'te verwachten resultaten'. Met een criterium als doelmatigheid wordt namelijk het belang van een efficiënte uitvoering onderstreept maar resultaten en opbrengsten van aanvragen zijn natuurlijk minstens zo belangrijk.

3. Scherp de definitie van duurzaam voedsel aan of leg hierin per openstelling bepaalde accenten.

Achtergrond

In de pilotregeling is gekozen voor een brede insteek van duurzaam voedsel. Mede hierdoor zijn projecten vanuit verschillende invalshoeken en partijen ingediend. Een belangrijk voordeel daarvan was dat daarmee goed zicht werd gekregen op typen initiatieven die 'leven in het veld'. Nu dit inzicht echter is verkregen verdient het aanbeveling om bij eventuele volgende openstellingen scherper te definiëren welke typen voorstellen op het gebied van duurzaam voedsel dan vooral beoogd worden. Hieraan zijn namelijk verschillende voordelen verbonden. Allereerst kan een scherpe(re) afbakening extra houvast bieden voor de beoordelingscommissie bij het ranken van aanvragen. Verder valt te verwachten dat daarmee het aantal aanvragen wat ingedikt kan worden wat ten goede zal komen aan de honoreringskansen van de aanvragen (zie aanbeveling 6). Ten slotte noemen we nog dat het leggen van bepaalde accenten wellicht ook mogelijkheden biedt voor private cofinanciering (zie aanbeveling 4).

4. Maak bij een eventueel vervolg op de regeling private cofinanciering mogelijk.

Achtergrond

Uit de evaluatie is gebleken dat de eis dat geen sprake mocht zijn van private betrokkenheid, bijvoorbeeld waar het gaat om de financiering van de projecten, op geen enkel draagvlak van de doelgroep kan rekenen. Redenen hiervoor zijn bijvoorbeeld dat hierdoor de subsidieafhankelijkheid van aanvragers wordt vergroot, bij een gegeven budget minder projecten kunnen worden gehonoreerd, de slagkracht en (financiële) omvang van projecten ingeperkt wordt en een meer professionele uitvoering van de projecten geblokkeerd wordt. Daarom verdient het nadrukkelijk aanbeveling om deze voorwaarde naar de toekomst los te laten. Enerzijds zou dit wellicht kunnen door de regeling, bij een eventueel vervolg, in de toekomst wel aan te melden in Brussel.

Anderzijds kan een andere optie er uit bestaan door duurzaam voedsel te verbijzonderen naar bepaalde thema's die in de RLS opgenomen zijn.

5. Overweeg om met verkorte aanvragen te gaan werken.

Achtergrond

In de eerste openstelling van de pilotregeling is uiteindelijk sprake geweest van een laag honoreringspercentage. Dit heeft er in geresulteerd dat relatief veel aanvragers inspanningen voor niets hebben gepleegd. Zo moesten ook aanvragen die op beide criteria een (ruime) voldoende scoorden afgewezen worden. Om deze reden kan overwogen worden om bij een eventueel vervolg te gaan werken met een systematiek van zogenoemde verkorte aanvragen. Met deze aanpak is overigens ook bij andere EL&I-regelingen – bijvoorbeeld in de voormalige IOP-programma's of bij de Regeling Praktijknetwerken – ervaring opgedaan. Kort gezegd komt deze aanpak er op neer dat aanvragers eerst in de gelegenheid worden gesteld om op een bondige wijze – via een A-4tje – aan te geven wat hun projectidee is. Deze verkorte voorstellen worden dan vervolgens beoordeeld. Dit kan plaatsvinden door DR en/of betrokken beleidsmedewerkers en/of door een kleine beoordelingscommissie. Vervolgens wordt een deel van de aanvragers van de verkorte voorstellen uitgenodigd om hun projectidee uit te werken tot een volledig projectvoorstel. Dit aantal wordt zodanig gekozen dat bij voorbaat te verwachten valt dat een redelijk deel (bijvoorbeeld de helft) van de volledig uitgewerkte voorstellen uiteindelijk ook gehonoreerd zal kunnen worden. Naast een voordeel voor de aanvragers kan dit eventueel ook gepaard gaan met een reductie van de uitvoeringskosten. Of en in welke mate dit laatste het geval is zal wel afhangen van de vraag hoe en door wie de verkorte aanvragen beoordeeld gaan worden.

6. Neem maatregelen om bij eventuele volgende openstellingen de honoreringskansen te vergroten.

Achtergrond

Uit de evaluatie is gebleken dat bij de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel maar een beperkt deel van de aanvragen gehonoreerd kon worden. Dit heeft verschillende nadelen. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn de hoge uitvoeringskosten in relatie tot het aantal gehonoreerde projecten en het ontmoedigende effect dat hiervan uitgaat richting (toekomstige) aanvragers. Het verdient dan ook aanbeveling om naar de toekomst, mocht de pilotregeling – of een variant daarop – (opnieuw) opengesteld worden, stappen te zetten om de honoreringskansen te vergroten. Stappen die daaraan bij kunnen dragen zijn bijvoorbeeld:

- het verhogen van het beschikbare budget;
- het toestaan van private cofinanciering (zie aanbeveling 4);
- het werken met verkorte A-4tjes (zie aanbeveling 5);
- het per openstelling kiezen voor één of enkele thema's binnen duurzaam voedsel (zie aanbeveling 3).

7. Zet stappen om de spin-off van de gehonoreerde projecten te vergroten.

Achtergrond

Nu de projecten gehonoreerd zijn worden zij in de komende periode 'met rust gelaten'. Zo hoeven de projectuitvoerders bijvoorbeeld geen tussentijdse rapportage in te dienen en is ook niet voorzien dat DR in 2011 de uitvoerders op pro-actieve wijze gaat benaderen of bezoeken. Het volgende – en tevens laatste – contactmoment zal in principe plaatsvinden rondom de eindafrekening. Mede op basis van ervaringen met andere regelingen valt te verwachten dat deze aanpak niet bevorderlijk is voor het realiseren van uitstralingseffecten naar andere partijen. Uitvoerders zullen zich, zo leert de ervaring, vooral concentreren op het goed gerealiseerd krijgen van het eigen project en zullen zich (dus) minder bezighouden met de vraag hoe en op welke wijze spin-off effecten kunnen worden gerealiseerd. Het realiseren van dergelijke effecten vraagt bovendien ook om specifieke deskundigheid en capaciteit die niet altijd beschikbaar is bij uitvoerders.

Gezien het feit dat spin-off effecten op termijn bij kunnen dragen aan de overall effectiviteit van een (pilot)regeling Draagvlak Duurzaam Voedsel verdient het aanbeveling om op korte termijn stappen te zetten om de realisatie van deze effecten te borgen. Voorbeelden van dergelijke stappen zijn:

- regelmatig communiceren dat belang wordt gehecht aan het realiseren van spin-off effecten;
- het op korte termijn bij elkaar roepen van de projectleiders om het een en ander te verduidelijken en te concretiseren (hoe gaan we dit doen);
- het bieden van professionele ondersteuning aan de uitvoerders om de resultaten van hun projecten op een aantrekkelijke wijze te presenteren en uit te dragen.

8. Pas in eventueel volgende openstellingen de 35%-eis voor externe inzet aan.

Achtergrond

In de pilotregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel is de inzet van externen bij de uitvoering van projecten afgebakend. Deze inzet mocht namelijk niet meer dan 35% van de eigen kosten van de aanvrager bedragen. Deze voorwaarde is onder andere opgenomen om te voorkomen dat (private) partijen specifiek voor de pilotregeling een stichting zouden oprichten maar de uitvoering van de betreffende projecten feitelijk vooral zelf zouden verzorgen. In de praktijk heeft deze voorwaarde echter ook knellend gewerkt voor stichtingen en verenigingen die al langer bestonden en veel met vrijwilligers werken. Deze partijen hebben dus weinig eigen kosten en konden daardoor, vanwege de 35%-voorwaarde, nauwelijks een beroep op externen doen. Dit kon echter wel noodzakelijk zijn voor een adequate uitvoering van de projecten. Het verdient dan ook aanbeveling om deze eis bij een eventueel vervolg op de regeling los te laten.

Achtergrond

Uit de evaluatie is gebleken dat een deel van de aanvragers te maken heeft gehad met fricties bij het digitaal indienen van de aanvraag. Eén van de belangrijkste oorzaken daarvoor betrof het feit dat – met name ‘nieuwe’ aanvragers die nog niet bekend waren bij DR – afhankelijk waren van het verkrijgen van een inlogcode vanuit DR. Enerzijds heeft daardoor een aantal aanvragers te maken gehad met een vertragingmoment alvorens men de aanvraag digitaal in kon dienen. Anderzijds hebben enkele aanvragers gemeld dat zij de inlogcode niet gekregen hebben. Deze aanvragers hebben daarom opnieuw aan de bel moeten trekken en/of zijn er toe overgegaan om de aanvraag op papier in te dienen. Gezien de meerwaarde van het digitaal aanvragen, bijvoorbeeld vanuit het oogpunt van de uitvoeringskosten, verdient het aanbeveling om naar de toekomst dergelijke fricties rondom de inlogcodes te slechten.

Literatuur

Dienst Regelingen, 2010

Projectaanvragen deelnemers

Landbouw Economisch Instituut, 2010

Een brug naar duurzaamheid (of pareltjes?). Over het meten en waarderen van Voedselinitiatieven

Ministerie van LNV (nu EL&I), 2007

Nr. TRCJZ/2007/388, 14 februari 2007 (Regeling LNV Subsidies)

Ministerie van LNV (nu EL&I), 2009

Nr. 49465, 16 oktober 2009 (Openstellingsbesluit LNV-Subsidies 2010)

Ministerie van LNV (nu EL&I), 2010

Nota Duurzaam voedsel

Ministerie van LNV (nu EL&I), 2010

Nieuwsbrief Smakelijk Duurzaam, 9 juni 2010

Ministerie van LNV (nu EL&I), 2010

Interne notitie: Eerste indrukken subsidieregeling Draagvlak Duurzaam Voedsel

Ministerie van LNV (nu EL&I), 2010

Persbericht: Half miljoen voor voedselprojecten, 1 december 2010

Ministerie van LNV (nu EL&I), 2010

Verslag Adviescommissie Regeling Draagvlak Duurzaam Voedsel, 8 en 14 oktober 2010

Staatscourant, 2010

Nr. 6904, 7 mei 2010

Wageningen UR, 2008

Kennis Online, jaargang 5, december 2008

Website: www.smakelijkduurzaam.nl

BIJLAGE I GERAADPLEEGDE SLEUTELPERSONEN

Naam	Organisatie
Mw. mr. T.H.M. ten Napel	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Drs. R.M. van Raaij	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Drs. W. Rosekrans	Voedingscentrum
Mw. ir. M. van Stokkom	Dienst Regelingen
Mw. ir. N. Tander	Dienst Regelingen
Mw. N. Zuidam	Nelly Zuidam Advies